ҲУРРИЯТ

МУСТАҚИЛ ГАЗЕТА

12-18 январь 2000 йил

2 (155) - сон

Чоршанба кунлари чиқади

1996 йил декабрдан чоп этила бошлаган

2000 ЙИЛ 9 ЯНВАРЬ – ЎЗБЕКИСТОН ТАРИХИНИНГ ЯНА БИР ЎЧМАС СОЛНОМАСИ БОШЛАНДИ!

9 ЯНВАРЬ, СОАТ 23.30. ЎЗБЕКИСТОН ОММАВИЙ АХБОРОТ ВОСИТАЛАРИНИ ДЕМОКРАТЛАШТИРИШ ВА ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ ЖАМҒАРМАСИ МИЛЛИЙ МАТБУОТ МАРКАЗИНИНГ МУҲТАШАМ ЗАЛИДА БАЙРАМОНА РУҲ ҲУКМРОН. ЎНЛАБ ХОРИЖИЙ ДАВЛАТЛАРДАН КЕЛГАН ЖУРНАЛИСТЛАР, КУЗАТУВЧИЛАР МАҲАЛЛИЙ ҲАМКАСБЛАРИ ИШТИРОКИДА ФАЙЗЛИ ДАСТУРХОН ТЕВАРАГИДА, ТАНИҚЛИ ЎЗБЕК САНЪАТ ЮЛДУЗЛАРИНИНГ КУЙ ВА ҚЎШИҚЛАРИДАН ТАРАЛАЁТГАН ШЎХ ОҲАНГЛАР ОСТИДА ЎЗ ШОДЛИКЛАРИНИ БИРГА-БИРГА БАҲАМ КЎРМОҚДАЛАР. БУ – САЙЛОВ БАЙРАМИ, МАМЛАКАТ ПРЕЗИДЕНТИ САЙЛОВИНИНГ ЯКУНЛАНИШ АЙЁМИ! ТАСАВВУР ҚИЛЯПСИЗМИ, ТУРЛИ ДАВЛАТЛАРДАН КЕЛГАН ТУРЛИ МИЛЛАТ, ТУРФА ЗАБОНЛИ МАТБУОТ ВАКИЛЛАРИ ЎЗБЕК ХАЛҚИ ЎЗ ПРЕЗИДЕНТИНИ САЙЛАГАНИНИ ХУДДИ ШАХСИЙ, ОИЛАВИЙ БАЙРАМИДЕК НИШОНЛАМОҚДА. БУ ҲАҚДАГИ ХАБАРНИ ХУШХАБАР ДЕЯ ОЛАМГА ЖАР СОЛМОҚДА!

Нуриддин ИСМОИЛОВ

ТОК Куи Лимб Кореядан келган. Машҳур сиёсий шарҳловчи, таниқли журналист. Инглиз тилида гапиряптию, гўё ўзбекча гапираётгандек! Юз ифодасидан, чеҳрасидан таралаётган нурдан кўриниб турибди унинг ҳаяжони!

— Мен, - дейди кореялик меҳмон, - бир юз саксондан ортиқроқ давлат арбоби билан суҳбатлашганман, уларнинг ўз мамлакатларидаги нуфузини кузатиб бораман. Лекин Ислом Каримов каби ўз ватани ва ўз халқи орасида ҳурмат-эҳтиромга сазовор давлат раҳбарини учратмадим. Мен бугун ўзбекларга ҳавас қиляпман!

Миллий матбуот марказида шу хил кайфиятда юрганлар кўп эди! Уларнинг қайси бирини суҳбатга чорламанг, қалби ғурур ва ҳавасга тўлиб ЎЗБЕКНИНГ БАЙРАМИНИ баҳам кўраётганидан, шу улуғ айём шоҳиди ва иштирокчиси бўлаётганидан фахрланаётганини кўриш мумкин эди!

Дарҳақиқат, тўрт ойдирки, Миллий матбуот маркази Республикамиз ҳаётининг энг қайноқ, энг жўшқин гўшасига айланди. Ҳисобларга қараганда фақат сайлов билан боғлиқ ўттиздан ортиқ турли миқёслардаги матбуот анжуманлари бўлиб ўтди. Бу анжуманларда ўнлаб, юзлаб мухбирлар энг янги, энг холис хабарларни олишга муваффақ бўлдилар ва зудлик билан уларни дунё афкор оммасига бохабар қилдилар.

Сайлов нафақат Ўзбекистоннинг ижтимоий-сиёсий ҳаётида, нафақат демократик тараққиёт йўлимизнинг тимсолига, айни вақтда ўзбек матбуоти, ўзбек журналистикасининг янги сифатий босқичга кўтарилишининг рамзига айланди! Бу ерда ими-жимида шивир-шивирларга ўрин қолмади, бу ерда майда ва бачкана ғийбатларга ўрин қолмади, чунки бораётган воқеаларнинг бари очиқ дастурхонга қўйилди.

Чунки биз ЎЗ Парламентимизни сайладик, Ўз Президентимизни танладик! Халқимизнинг сиёсий, маънавий, мафкуравий дунёқараши улкан синовдан ўтганининг гувоҳи бўлдик. Халқимиз мамлакат тақдирини ҳал қилиш борасида юксак ишончга сазовор эканини кўрсатди!

Ўтган вақт ичида жуда кўплаб журналистларнинг уйига айланган Марказда мухбирларнинг барча фаолияти учун энг замонавий шарт-шароитлар муҳайё этилди. Жумладан, "Интернет" тармоғига кириш учун компьютерлар, нусха кўчириш аппаратлари ҳаммавақт шай турди. Ўша 9 январь куни эрта тонгдан то кеч тунгача компьютерга уланган махсус экранда Қорақалпоғистон ва бошқа вилоятларда бораётган сайловлар тўғрисидаги маълумотлар пешма-пеш бориб турди. Марказий Сайлов комиссияси Раиси Нажмиддин Комилов иштирокида ўша куннинг ўзида уч марта матбуот анжумани ташкил этилди.

Тан олиб айтайлик, қачон Ўзбекистонда шундай бўлган? Уддаласа бўлар экан-ку, ахборот бозорини йўлга қўйишни!

Назаримда, дунё ахборот майдони ўша куни Ўзбекистон пойтахтидаги журналистлар уйидан тарқалаётган хабарлар, фикр-мулоҳазалар, рақамлар билан тўлиб-тошди.

Гарри Фэрлонг (АҚШ):

— Биз сайлов участкаларининг кўпчилигида кузатувчи сифатида бўлдик. Очиғи, мен аввал ўзбеклар, умуман, шу ерда яшовчи халқлар тўғрисида кўп эшитгандим. Аммо улар билан мулоқотда бўлиш бугун менга насиб этди. Ва менда жуда катта таассурот қолдирди. Агарда Ўзбекистондаги қисқа давр мобайнида бўлган, улкан ўзгаришларни биронта мамлакатга бориб айтсангиз ишонмайди. Шунинг учун Ўзбекистонни келиб кўриш керак. Шундагина халқнинг дунёқараши, янгиликка бўлган интилишининг ҳамда ҳар бир сиёсий жараёнга жиддий эътибор беришининг гувоҳи бўлади. Ўзида ишонч ҳосил бўлади.

Президент сайлови масаласига келсак, у демократик тамойиллар асосида, ҳеч бир қонунбузарликсиз ўтаётганлигининг гувоҳи бўлдик.

Олег Якубов (Исроил):

— Халқ хотиржам, ўз фикридан келиб чиқиб овоз бераяпти. Сайловчиларнинг бу даражада фаоллиги, менимча, сайловолди ташвиқотларнинг кўтаринки руҳда ўтказилганидан далолат беради.

Шаҳноза Ғаниева, РЖТнинг Ўзбекистондаги махсус мухбири:

— Биз соат 8.00 да эфирга чиқишимиз керак эди. Шу боисдан эрталаб соат 6.00 дан бошлаб сайлов участкаларида бўлдик. Биласизми, мени ҳайратга солган, ҳаяжонлантирган нарса шу бўлдики, отахонларимиз эрталабки намозларини ўқишларидан олдин, сайлов участкасига келиб овоз беришаяпти. Кейин намоз ўқишга кетишаяпти. Ахир бу юрт келажагига бўлган эътиборнинг яққол намунаси эмасми? Одатда, ўзбекларда ҳар бир хайрли ишни отахонлар бошлаб беришади. Шубҳасиз, улар бошлаб берган иш охири, албатта, хайрли бўлади.

Мен шуни яхши биламанки, Ўзбекистон халқи ҳеч бир сиёсий тадбирни эътиборсиз қолдирмайди.

Рейнхарт Зандер (Германия):

— Еттита сайлов участкасида бўлдик. Ҳамма жойда овоз бериш демократик тамойиллар асосида ўтмоқда. Бундан ташқари сайлов участкалари жуда яхши безатилибди. Уларда миллий руҳ уфуриб турибди. Биз сайловчилар гаплашганимизда шу нарса маълум бўлдики, улар сайловга зўр эътибор қаратишган.

Ирина Звягельская (Россия):

Сайловчиларга олдиндан таклифномалар тарқатилиши уларнинг фаоллигини янада оширибди. Биз сайлов участкаларида бўлганимизда ҳеч қандай қонунбузарликлар рўй бермаганлигини, ҳамма сайловчилар онгли равишда ўзи танлаган номзодига овоз бераётганининг гувоҳи бўлдик. Албатта, бу жараён мамлакатда сиёсий тадбирга бўлган зўр қизиқишдан далолат беради. Ўйлайманки, икки номзоддан қайси бири Президент бўлишидан қатъий назар, у ҳалол курашда ғолиб чиққан ҳисобланади.

* * *

Соат 24 га яқинлашмоқда. Байрам ниҳоясига етмоқда. Ҳеч ким зални тарк этгиси келмайди.

— Биз шу тўрт ой мобайнида Марказий сайлов комиссияси аъзолари билан, айниқса, унинг Раиси Нажмиддин Комилов билан қадрдонлашиб кетдик, - **деди ИТАР-ТАССнинг Марказий Осиё бўйича мухбири Вилор Ниёзматов,** - у кишининг юксак маданият соҳиби эканига, интеллектуал дунёси ниҳоятда кенглигига, сайловдек мураккаб ва тиғиз сиёсий тадбирнинг ўтказилишида ғоятда холислик билан бош-қош бўла олганига гувоҳ бўлдик. Биз журналистлар ёғдирган саволларнинг, баъзан ўзимизга хос бёрган ҳийлакор саволларимизнинг бирортаси жавобсиз қолмади. Энг қийин лаҳзаларда ҳам у киши фозил инсонларга хос юксак маданиятини сақлаб қола олди. Биз журналистлар очиқ айтишимиз керакки, Ўзбекистонда бўлиб ўтган бу тадбирдан, бу комиссия аъзоларидан, Матбуот марказига раҳбарлик қилган Шерзод Қудратхўжаевдан ҳайратимизни яширмаймиз. Биз бундай тадбирларни, бу инсонларни соғиниб яшаймиз!

Ўзбек халқи ўз Президентини сайлаб олди, бу улкан воқеа хусусидаги энг дастлабки мулоҳазаларнигина баён этдик, холос. Ҳали ҳаяжонларимиз лиммо-лим, ҳали айтар сўзларимиз бисёр, Ўзбекистонни учинчи минг йилликка бошлаб кирадиган Юртбоши ва уни сайлаган халқимиз шаънига айтар сўзларимиз олдинда!..

ХАЛҚИМ ДЕГАННИ ҲАҚ ҚЎЛЛАР

Мустақил юртимнинг меъмори аниқ,
Иймондан қўйилган пойдевори ҳам.
Қалби қуёшидай ҳамиша ёниқ,
Фарзандин бағрида асрайди ўлкам.

Ўз-ўзидан келмас Озодлик, Ҳурлик,
Қон тўкиб, жон бериб, олурлар уни!
Душманнинг қуроли – адоват, зўрлик,
Кураш ва Ғалаба – умр мазмуни!

Ўзгалар қўшиғи дилимизга ёт,
Давлат мадҳияси – Миллат навоси.
Бағрига чорлайди нурафшон ҳаёт,
Юракка яқиндир Ўзбек туғроси!

Мамлакат байроғи – элим номуси,
Яшайман бахтиёр кўзимга суртиб.
Келажак китоби – Бахтим қомуси,
Ўз ҳаққи-ҳуқуқин топгандир юртим!

Кимки қадрланса – мўътабар инсон,
Бошин силаганга беради жонин.
Меҳнатдан келади мартабаю шон,
Ҳалоллаб топади насиба-нонин!

Мутелик, тобелик – кишан одамга,
Энди у ҳеч кимга бўлмайди қарам.
Бугун беклигидан бутун оламга
Жар солар, номи ҳам азиз, мукаррам.

Соғиниб келади Ўзбекистонни,
Улашай толе деб Лайлатулқадр!
Аллоҳ назарига тушган маконни
Ҳеч ким қила олмас уни бекадар?!

Қоринни тўйдириш мумкин бир зумда,
Нафс балосини қондирса бўлар!
Қадрнинг мезони нима, у қайда?
Не билан ўлчанар, ким ҳисоб айлар?

Ҳеч ким бу осмонга бўлолмас устун,
Кўрсин, барҳаётки, қадр-қимматни.
Умрга, вақт келиб, ясалар якун,
Билмасин афсус-у, ҳеч надоматни!

Кимки мушт кўтарса ўз онасига,
Биров ақчасига сотса виждонин,
Йўлатса ётларни остонасига,
Хоин денг, сотди денг элнинг иймонин!

Биров болам дерми оқпадарни ҳеч,
Ватанфурушлардан йироқ бўл, қалбим!
Ростин де бошингга тушса ҳам қилич,
Сендан воз кечмасман, эй, суюк халқим!

Етайлик қадрига Мустақилликни,
Ардоқлаб яшайлик бир-биримизни.
Севиб ҳур ҳаётни, асраб юракни,
Гул, нурга ўрайлик ўз умримизни.

Таниди, тан олди, Ўзбегим, жаҳон,
Мен сени севаман, эй, кўҳна Диёр!
Йўлдан чекинмайсан, Ҳазрати инсон, -
Аллоҳ ёрлақаган ўз Йўлбошчинг бор!

Дедингиз: - Бағри кенг, танти халқим бор,
Бермасман ҳеч кимга Ўзбекистонни!
Юртим омонлиги мен учун виқор,
Умрбод эл учун тикканман жонни!

Ўз меҳрин айлайди изҳор кўнгиллар:
"Биз - ёшлар, Сизники, қанотингизмиз!"
Шу жаннат диёрда сайрар булбуллар:
"Ҳур, порлоқ Келажак, Ҳаётингизмиз!"

Сиз билан танилдик бутун дунёга,
Истиқлол биноси қуламас зинҳор!
Сизсиз балогардон бало-қазога,
Халқимнинг ишонган Президенти бор!

Нормурод НАРЗУЛЛАЕВ

9 январь куни мамлакатимизда келажагимизни белгилаб берувчи муҳим сиёсий воқеа – Президент сайлови бўлиб ўтди. Давлат раҳбари лавозимига икки номзод – "Фидокорлар" партиясидан Ислом Каримов ва Ўзбекистон Халқ демократик партияси биринчи котиби Абдулҳафиз Жалолов номзодлари кўрсатилган эди. Сайловчилар сайловда катта фаоллик кўрсатдилар. Сайловчиларнинг 95,10 фоизи, яъни рўйхатга олинган 12746903 кишидан 12123199 нафари Ўзбекистон Президенти сайловида иштирок этдилар ва овоз бердилар. Ислом Каримов учун 11147621 киши, яъни сайловчиларнинг 91,90 фоизи, Абдулҳафиз Жалолов учун эса 505161 киши – сайловчиларнинг 4,1 фоизи овоз берди. Ҳақиқий эмас, деб топилган бюллетенлар сони 470417 та – 3,92 фоизни ташкил этди. Бу ҳақда Ўзбекистон Марказий Сайлов комиссияси раиси Нажмиддин Комилов якуний матбуот анжуманида ахборот берди. Унинг таъкидлашича, сайлов жараёнида қонунларга амал қилинишини жаҳоннинг 26 мамлакатидан ташриф буюрган 121 нафар халқаро кузатувчи назорат қилиб турди.

Тошкент шаҳридаги "Болалар дунёси" жамоа корхонаси

Ислом Абдуғаниевич Каримовни

Президентлик сайловларида муваффақият қозонганлиги билан чин дилдан муборакбод этади. Бу муҳтарам зотга мустаҳкам соғлиқ, улкан зафарлар ёр бўлишини, буюк ишларида эса Оллоҳнинг ўзи мададкор бўлишини тилаб қолади

ХОРИЖ ЭЪТИРОФИ

"Ўзбекистон президенти сайлови халқаро қоидаларга мувофиқ равишда ўтди - деди стратегик ва сиёсий тадқиқотлар Халқаро Маркази (Россия) президенти Виталий Наумкин "Туркистон-пресс" мухбири билан суҳбатда. - Мен икки босқични, сайловга тайёргарлик ва овоз бериш жараёнини кузатишга мушарраф бўлдим. Тошкент вилоятининг Оҳангарон тумани ва Тошкент шаҳар Мирзо Улуғбек туманининг бир неча сайлов участкаларида бўлдик. Ажабланарли томони шуки, Марказий сайлов комиссияси бизга истаган еримизга бориш имкониятини яратиб берди. Биринчи ёрқин таассуротимиз – сайловчиларнинг ўта фаоллиги бўлди. Баъзи сайловчилар соат эрталабки 6 бўлмасдан келиб, участканинг очилишини кутиб ўтиришганини кўрдик. Нафақат ёши улуғлар, балки ёшларнинг ҳам бундай фаоллигидан ҳайратдамиз. Сайловчилар билан суҳбатлашар эканмиз, уларнинг мамлакат келажагини, юртнинг тақдирини ҳал этаётганликларини тушунган ҳолда овоз беришга масъулият билан ёндашганликларини англадик. Сайлов участкаларида байрам руҳи сезилиб турарди. Соат эрталабки 11 га қадар сайловчиларнинг қарийб ярми овоз бериб бўлгандилар. Биз ҳеч қандай қонунбузарликни кузатмадик, ҳаммаси халқаро қонун-қоидаларга мувофиқ равишда ўтди. Буни демократия сари қўйилган катта қадам, деб ўйлаймиз. Биз Ўзбекистонни давлат раҳбари сайлови шундай тартибли равишда ўтганлиги билан табриклаймиз".

"Мен парламент аъзосиман, ташқи ишлар бўйича Комиссия аъзоси ва Европа Комиссияси аъзосиман ҳамда Латвиянинг НАТОдаги вакилиман, - дейди кейинги суҳбатдошимиз, латвиялик кузатувчи ўзини Игорь Соловьев деб таништирар экан. - Ҳаётимда сайловларга кўп тўқнаш келганман. Собиқ шўро даврида бир неча бор участка, туман, шаҳар сайлов комиссияси раиси бўлганман. Бу соҳада анчагина тажрибага эгаман. Шуни айтмоқчиманки, техник жиҳатдан бу ерда ҳаммаси юксак савияда ташкил этилган. Ўзбекистон Республикасининг сайловлар тўғрисидаги Қонунида кўрсатилганидек, биз, кузатувчиларга тарқатилган пакетда сайловлар қандай ўтказилиши кераклиги, участка қандай тайёрланган бўлиши кераклиги, бир сўз билан айтганда, бутун технология ҳақида ҳужжатлар бор эди. Бундай ҳолни кам учратамиз, одатда. Иккинчидан, сайлов демократик тартиб, муқобиллик асосида ўтказилди. Буни Ўзбекистоннинг ютуғи, деб ҳисоблайман. Одамлар билан суҳбатлашар эканман, мен ўзбекистонликлар Ислом Каримовга қанчалик яхши муносабатда эканликларини билдим ва улар ўз президентлари учун овоз беришларини сир тутмадилар. Чунки мамлакатда Каримов бошчилигида амалга оширилган ишлар Ўзбекистоннинг улкан муваффақиятидир. Мен Ислом Каримовни сиёсатчи сифатида юксак баҳолайман. Сафарим чоғида, ўтган йили Тошкентда содир бўлган фожеа тафсилотлари билан ҳам танишдим. Ислом Каримов жуда жасур инсон ва мен унинг олдида бош эгаман".

"ТУРКИСТОН-ПРЕСС"

ФАХР

МИЛЛИОНЛАРНИНГ БИТТАСИМАН!

...Ислом Абдуғаниевич Каримов номзоди "Фидокорлар" партиясидан кўрсатилган бўлса-да, сайловолди митинг ва учрашувларда, ниҳоят куни кеча бўлиб ўтган Президентлик сайловида И.Каримов Ўзбекистонда яшовчи барча халқлар номзоди эканлиги яққол кўринди.

Ўзбекистонда тинчлик-осойишталик сақлаш, бозор иқтисодиёти шароитида аҳолини ижтимоий ҳимоялаш, мамлакатни бўҳронлардан омон-эсон олиб ўтиш учун Президентдан ғоятда катта билим, маҳорат, тажриба талаб этилади.

Вақтинчалик қийинчиликлар ортда қолди. Республикамиз МДҲ давлатлари ичида энг ривожланган, жаҳон ҳамжамиятида ўз ўрни, обрўсига эга бўлган мамлакатлар қаторидан мустаҳкам ўрин эгалламоқда. Бу борада Ислом Абдуғаниевич Каримовнинг хизматлари беқиёс. Бугунги кунда у кишидан муносиброқ йўлбошчини тасаввур этиш қийин. Шу боис ҳам 9 январни жуда сабрсизлик билан кутдим. Қаранг, Президентимиз учун 11 миллион 147 минг 621 нафар сайловчи овоз берибди. Мен эса уларнинг биттаси эканимдан жуда-жуда фахрланаман.

Омонулла ҚАМБАРОВ,
Кекса журналист, меҳнат фахрийси

Жон куйдирган ютади!

Уфф-э!

ҲУРРИЯТ
МУСТАҚИЛ ГАЗЕТА

МУАММО

ИСМИНГИЗ НИМА, БИРОДАР?

Паспорт ва бошқа ҳужжатлардаги исм-фамилиялар хатолигича қолмаслиги учун...

Ҳабибулло АБДУЛМАЖИД

ТАҲРИРИЯТДАН: Мақолада қаламга олинган муаммо барчани бирдек қизиқтириши табиий. Сабаби, фуқаролар орасида ўз исми-шарифининг ҳужжатларда нотўғри расмийлаштирилганидан ранжиб юрганлар истаганча топилади. Қолаверса, собиқ шўролар даврида аҳоли онгига мажбурлаб сингдирилган исмни ўрисча типдаги фамилия билан қўшиб ёзиш қоидаси тафаккури янгиланган халқ фарзандларига унчалик маъқул келмай қолгани ҳам ҳеч кимга сир эмас. Қуйида ушбу масалалар ҳақида мулоҳаза юритилар экан, муаммо бир қадар очиқ қолаётгани ҳам таъкидланади. Демак, ушбу мавзуда мунозара бошлашимизга асос бор ва бу асос барчамизга бирдек тегишли.

Шундай экан, ушбу мунозарамизда оддий фуқародан тортиб шу соҳага бевосита алоқадор бўлган мутахассислару олимлар, зиёлиларгача — барча-барчаси ўз фикр-мулоҳазалари билан фаол қатнашишларини истардик.

Марҳамат, азизлар, мунозара бошланди. Фикр-мулоҳазалар битилган мактубларингизни кутамиз.

"Ўзбекистон миллий энциклопедияси" давлат илмий нашриёти ўтган йили "Ўзбек исмлари маъноси" деб номланган ниҳоятда салмоқли, ғоятда зарур изоҳли луғатни нашрдан чиқарди. Таниқли мутахассис олим Э.Бегматов қаламига мансуб мазкур луғат 14600 га яқин исмни қамраб олган, китоб исмларнинг луғавий маъносинигина эмас, уларнинг имло қоидалари асосида ёзилиши борасида ҳам қўлланма вазифасини ўтайди.

Маънавий-маърифий, қолаверса, ахлоқий жиҳатдан бениҳоя катта аҳамият касб этган китобни қўлдан қўймай, кўпдан буён ўйлаб ўзимга тинчлик бермаётган саволларга жавоб топишга уриндим. Мустақилликнинг саккизинчи йилида яшаяпмизу, Давлат тили ҳақидаги қонун қабул қилинганининг 10 йиллигини нишонлаяпмизу, қачонгача исм-шарифимизни кўра-била туриб хато ёзишда давом этамиз? Ҳужжатларимиздаги саводсизлик билан битилган исмимиз, отамизнинг исми, нима, фарзандларимиз, невараларимиз ҳужжатларига ҳам кўчаверадими? Нима, бу, лоқайдликми? Совуққонликми ёки?..

Шу ўйлар қуршовида юрганимда Олий Мажлис депутатлигига номзодлар рўйхати матбуотда эълон қилинди. Муҳтарам номзодлар ва сайловдан муваффақиятли ўтган айрим депутатлар мени кечирсинлару, баъзи исм-фамилияларнинг бу қадар саводсизларча ёзилганини нима деб баҳолашга ҳам қийналасан киши! Тадjибай, Рапик, Ахун, Аман, Иргаш, Потима, Якуб...

Гап нима ҳақда бораётганига эътибор беринг, муҳтарам газетхон! Исмнинг тўғри талаффуз қилинишида қанчадан-қанча ҳикмат борлигини биламиз-ку! Ўзбек исмларида халқимизнинг кўҳна тарихи, орзу-умидлари, армонлари мужассам эмасми! Тарихий, жуғрофий, тарбиявий маъно-мазмунлар ўз аксини, ифодасини топган эмасми исмларимизда?!

Сўз юритилаётган муаммонинг икки қирраси мавжуд: бири – янги олинаётган ҳужжатларга исмларнинг тўғри ёзилиши. Иккинчиси – шўро давридан "мерос" қолган хатоларни тузатиш.

Ватанимиз мустақиллиги йилларида, айниқса, Давлат тили ҳақидаги қонунда ўзбек исм-фамилияларининг тўғри ёзилиши қонун даражасига кўтарилгани, шунингдек, бу борада озми-кўпми адабиётлар чиқарилаётгани аҳволнинг бирмунча яхшиланаётганидан далолат бермоқда. Бироқ масаланинг иккинчи жиҳатида жиддий ўзгаришлар бўляпти деб айтиш қийин.

Маълумки, халқимиз ва ўлкамиз тарихида биринчи марта фуқароларга ўзбек паспорти тақдим этилиши ниҳоясига етди ҳисоб. Қарийб барча аҳоли паспортини алмаштирди. Совет паспортини кўтариб юрганлар қолмади ҳисоб. Афсуски, паспортлар алмаштирилдию, хатолар "мерос"лигича қолди. Шўро даврида ҳужжат тўлдирган чаласаводларга айбни ағдариб юрар эдик, хўш, энди-чи, ихтиёр ўзимизда қолганида нега хатоларни йўқотмаяпмиз?

Бу саволга жавоб беришдан аввал фамилия хусусида икки оғиз тўхталсак.

Ўзбекистон ФА Тил ва адабиёт институти бош илмий ходими, ўзбек исмлари ҳақида махсус тадқиқотлар олиб борган таниқли олим Эрнст Азимович БЕГМАТОВ бу ҳақда шундай дейди:

— "Familia" лотинча сўз бўлиб, кўп асрлик тарихга эга. У илгари ҳукмдор ҳамда қулларининг наслини эмас, оиласини, унга тобе оилаларга хос умумийликни ифодалаган. Фамилия дастлаб, Ғарбий Европага X-XI асрларда, Россияга XVIII асрдан, Ўрта Осиё халқларига эса XIX асрнинг 80-йилларидан бошлаб кириб келган. Ўтмишда ўзбекларда фамилия ва ота исмлари оммавий удум бўлмаган. Оддий халқ орасида кишини исми ва лақаби билан ёки уруғи номи билан аташ кенг тарқалган. Тарихда киши номларининг шахс қайси авлодга, сулолага тегишли эканини кўрсатувчи арабча усули ва шакллари асосан юқори табақа вакиллари, зиёлилар орасида мавжуд бўлган. Ўрта Осиёнинг Россия мустамлакасига айланиши билан баъзи илк ўзбек фамилиялари пайдо бўла бошлаган. Ниҳоят, бу жараён XX асрнинг 30–40-йилларига келиб оммавий шаклга эга бўлди. Ўзбекларнинг фамилия ва ота исмларини миллий шаклларда ёздириш истаги ҳозирга қадар [illegible]ниб тан олинмаган эди. "Давлат тили тўғрисида"ги қонун ана шу асоссиз ва адолатсиз тўсиқни бартараф қилди.

— Яна бир савол туғилади: ўзбекча фамилия бошқа халқларда бўлганидек асл моҳиятини англатадими?

Э. БЕГМАТОВ: — Йўқ, албатта. Юқорида айтганимиздек, фамилия наслни, авлодни эмас, оилани ифода этиши лозим. Ўзбекларда эса фамилиянинг ўрнига сунъий равишда кўпинча бобосининг исми олинган. Бу ҳолда бир ота исми йўқолиб, бир неча авлоддан кейин бошқасига алмаштирилиши хоҳишга қараб қилинган. Қатъий қоида бўлмаганлиги учун баъзи ҳолларда ота исми ҳам фамилия қилиб олинган. Унда биринчи авлод ҳужжатида ота исми ёзилмаган. Антропонимика — кишилар исмларини ўрганувчи [illegible] фамилиялар [illegible] ва му[illegible]дир. [illegible] Шу ўринда [illegible] фамилиясиз Исландия, Ҳиндистон, Бирма, Индонезия, Мадагаскар каби давлатларнинг борлигини ҳам айтиб ўтиш лозим.

Булардан қандай хулоса чиқади? Ҳужжатлардаги хато исмларни тўғри ёзишга кириши мумкин. Бунинг учун ҳаракат, аввало, ўзимиздан бўлиши керак. Бу борадаги туғилиши мумкин бўлган тушунмовчиликларга Ўзбекистон Адлия вазирлиги фуқароларга ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш бошқармаси масъул ходими Ҳикоят Анатольевна КОДИРОВА ойдинлик киритди: "Ҳозир ўз фамилия исмини ва ота исмларини ўзгартириш, хатоларини тўғрилашга, ҳар бир ҳолат алоҳида кўриб чиқилган ҳолда, жами 45 кундан кўп вақт кетмайди. Агар фуқаро исми-шарифида хатога йўл қўйилиб, бузилган бўлса, масалан Эргашев – Иргашев, Шуҳрат – Шукрат деб ёзилган бўлса, биргина туман фуқаролик ҳолатларини қайд қилиш бўлими (ФҲҚББ) бўлимига ариза берилиб, агар у 16 ёшга тўлган фуқаронинг туғилганлик гувоҳномаси бўлса, бир кунда қайта ёзиб берилади. Шу фуқаронинг фамилия, исми, ота исми ўзгартирилиши эса ариза ва турар жойдан маълумотнома асосида ўша муддатда ёзиб берилади. 16 ёшдан ошган паспорти бор фуқароларнинг аризалари, турар жойдан маълумотнома ва паспорт, никоҳ ҳолатлари ҳужжатлари билан ички ишлар бўлимидан хулоса олингач, 45 кун ичида ёзиб берилади ва белгиланган тартибда бож тўланади".

Ҳужжатлардаги исмлар хатосини тузатиш борасида мавжуд қонунлар енгиллик киритганини шунинг учун ҳам қувонч билан эътироф этиш лозим. Мазкур мақола муаллифи "бошдан ўтказган тажриба" қабилида айтадиган бўлсам, шахсан ўзим исм-шарифимни Мустақилликдан илгарироқ минг машаққат-ла ўзгартиришга муваффақ бўлган эдим.

"Давлат тили ҳақида"ги қонун эълон қилингач, исми шарифимни ўзбекчалаштириш мақсадида, амалдаги тартибга кўра, туман фуқаролик ҳолатларини қайд қилиш идорасига (ЗАГС) мурожаат қилдим. Бироз ҳайрон бўлган мудира эртага келишимни айтди. Эртасига фамилиям, исмим ва ота исмимни ўзгартириш учун қуйидаги ҳужжатлар сўралди: сабаби, мақсади ва мазмуни кенг ёритилган ариза, туғилганлик ҳақидаги гувоҳнома, бутун оила аъзоларим номидан ариза, таржимаи ҳол, махсус шаклдаги маълумотнома, никоҳ гувоҳномасининг нусхаси, паспорт нусхалари, меҳнат дафтарчасидан нусхалар, туғилганлик ҳақидаги гувоҳномалар нусхалари, ички ишлар бўлимидан хулоса лозимлиги айтилди. Ундан сўнг яшаш ва туғилган жойларим шаҳарнинг бошқа-бошқа туманларида бўлганлиги учун, улардан ҳам почта орқали тасдиқ олингач, фуқаролик ҳолатларини қайд қилиш бўлими менга ўз якуний хулосасини берди. Ниҳоят, туман фуқаролик ҳолатлари далолатномаларига ўзгартиришлар киритиш хулосасини ва исм-шарифимни ўзгартириш ҳақидаги фармойишини ҳам олдим. Ана шу хулоса асосида туман паспорт столига бориб янги паспорт олдим. Шу тариқа бутун оила аъзоларимнинг ҳам ҳужжатларини ўзбекчалаштирдим. Айниқса диплом ва ҳарбий гувоҳномаларимни олишда катта сансалорликларга дучор бўлдим. Барча расмийлаштиришларга уч ой умрим кетди. Шу орада кўпчилик мутасадди ўзбеклар "Сизга бунинг нима фойдаси бор?" деб таажжубланишди ҳам.

Минг карра шукрлар бўлсинким, эндиликда ундай машаққатлар бўлмайди. Жиндек қунт, жиндек сабр-тоқат бўлса, зарурий ҳужжатлар тўпланса ва керакли идораларга мурожаат қилинса, олам гулистон.

Кези келганда, яна бир бор рақамларга мурожаат этсак.

1999 йилнинг 9 ойида фамилия, ота исмини ўзгартириш, хатоларини тўғрилашни сўраб ФҲҚҚ бўлимларига мурожаат қилган фуқаролар сони 3101 та бўлиб, шулардан 1050 таси Тошкент шаҳридан, 666 таси эса Самарқанддандир. 16 ёшгача бўлган фуқароларнинг далолатномаларига ўзгартиришлар киритишни сўраб ариза ёзганлари республика бўйича 8680 та, Тошкентда 1794 та, Тошкент вилоятида – 1296 та.

16 ёшдан ошган фуқаролар ички ишлар бўлимларидан хулосалари асосида истакларини амалга оширишга 365 та ариза асосида бажарилган.

Суд қарорлари билан эса 232 нафар фуқаронинг исми-шарифлари ўзгартирилган.

Рақамлардан кўриниб турибдики, фуқароларнинг ташаббуси ўта суст, лоқайд.

"Ички ишлар вазирлиги бўлимларида эса сўров асосида исми-шарифини ўзгартириш фуқаро шахси текширилгач 30 кун ичида, фуқаронинг ҳеч иштирокисиз, ёзма хулоса ФҲҚКБга жўнатилади. Якуний хулоса олингач, одатдагидек 10 кун ичида янги исми-шарифи ёзилган паспорт берилади. Амалдаги тартиб-қоида шундан иборат. Ундан ташқари вазирлигимиз, аҳолининг талабларини [illegible], агар фуқаро паспортидаги ёзувда хато кетган бўлса, мурожаатчининг аризасига кўра, ички ишлар бўлими янги паспорт бериб, бу ҳақда адлия вазирлиги бўлимларига хулосалар юборишни 1997 йилда таклиф қилганди", — деди Ўзбекистон ички ишлар вазирлиги "Кириш-чиқиш ва фуқаролик ҳолатлари бўйича бошқарма" бошлиғи ўринбосари, милиция полковниги Салоҳиддин Мирахмедов.

Юқоридаги мутасадди ходимларнинг жавобларидан хулоса шуки, фамилия, исм, ота исмини ўзгартириш ҳар бир фуқаронинг хоҳиш-иродасига тўла боғлиқ.

Қачонки, ҳар бир фуқаро ўз исми-шарифининг қандай ёзилганига, умуман, ўзбек тилига лоқайд бўлмаса, шундагина бирор натижага эришиш мумкин. Акс ҳолда...

САБОҚ

ЖУРНАЛИСТНИНГ ҲУҚУҚИ ВА БУРЧИ

Ахборот олиш имкони. Ахборотни излаш ва олиш ҳуқуқи. Аккредитация. Ахборотнинг ҳуқуқий мақоми

(давоми)

Хўш, ахборот эгасининг мулкий ҳуқуқи нималарда кўринади?

Ахборот эгаси ўз мулкининг объектига нисбатан ҳар қандай қонуний хатти-ҳаракатларни содир этиши, шунингдек ахборотга эгалик қилувчи, ундан фойдаланувчи ёки уни тасарруф этувчи шахсни тайинлаши мумкин.

Қонунда кўзда тутилишича: *"Қуйидагилар: ўз кучи билан ва ўз ҳисобидан ахборот яратиш; ахборот яратишга доир шартнома; ахборотга нисбатан мулкдорлик ҳуқуқини бошқа шахсга ўтказиш шартини ўзида акс эттирган олди-сотдига, етказиб беришга доир шартнома ёки бошқа келишув шартномаси; меросга олиш ва тортиқ қилиш ахборотга нисбатан мулкдорлик ҳуқуқи пайдо бўлишига асос бўлади."*

Ахборотга нисбатан мулкдорлик ҳуқуқини рўёбга чиқаришнинг ўзига хос жиҳатлари амалдаги муаллифлик ҳуқуқига доир қонунлар билан белгилаб қўйилади. Давлат мулки ҳисобланган ахборотга ҳимоя сертификатига эга бўлган тизимлардагина қайта ишлов берилиши лозим.

Автоматлаштирилган ахборот тизимлари ёрдамида киритиладиган ва узатиладиган ҳужжатларнинг юридик кучи электрон имзо билан тасдиқланиши мумкин. Электрон имзонинг юридик кучи автоматлаштирилган тизимда имзоларнинг бир хиллигини таъминловчи сертификатцияланган дастурий-техника воситалари мавжуд бўлган тақдирда эътироф этилади.

АХБОРОТЛАШТИРИШ ҚОИДАЛАРИНИ БУЗГАНЛИК УЧУН ҚАНДАЙ ЖАВОБГАРЛИК МАВЖУД?

Амалдаги Ўзбекистон Республикасининг **Жиноят кодекси** 174-моддаси **"Ахборотлаштириш қоидаларини бузиш"** деб аталади: *"Ахборотлаштириш қоидаларини бузиш, яъни ахборот тармоғидан рухсатсиз фойдаланиш ёки фойдаланишга рухсати бўлгани ҳолда тегишли ҳимоя чораларини кўрмаслик ёки ахборотлар тармоғидан қонунга хилоф равишда ахборотлар олиш, шунингдек, ахборотлаштириш тизимидан фойдаланишга рухсати бўлган ҳолда ундаги маълумотларни қасддан ўзгартириш, йўқотиш, олиб ташлаш ёки йўқ қилиб юбориш анча миқдорда зарар етказилишига сабаб бўлса, энг кам ойлик иш ҳақининг эллик бараваригача миқдорида жарима ёки уч йилгача аҳлоқ тузатиш ишлари ёҳуд уч ойгача қамоқ билан жазоланади. Компьютер тизимларида сақланаётган маълумотлар ёки дастурларни ўзгартириш мақсадида тегишли рухсатсиз компьютер вируслари ёки дастурларини ишлаб чиқиш ва тарқатиш, шунингдек, рухсат бўлмагани ҳолда ахборот тизимидан фойдаланиш маълумотларнинг бузилиши, олиб ташланиши, йўқ қилиб юборилиши ёки бу тизимнинг ишдан чиқишига сабаб бўлса, энг кам ойлик иш ҳақининг эллик бараваридан юз бараваргача миқдорда жарима ёки уч ойдан олти ойгача қамоқ ёҳуд муайян ҳуқуқдан маҳрум қилиб, уч йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланади."*

Айтиш керакки, ахборот — оммавий ахборот воситасининг жони, журналистнинг нони демакдир.

Энг асосийси, журналистларнинг фаолиятларини кафолатловчи ва тартибга солувчи истиқлолдан сўнг яратилган янги қонунчилик матбуот, радио ва ойнаи жаҳон фаолиятининг маркази сифатида ахборот излаш, олиш ва тарқатишни жорий этмоқда. Ягона давлат мафкурасига эга бўлган собиқ коммунафашистона идеократик тузумда матбуотга мафкуравий вазифа юкланган эди. Владимир Ленин газетани "нафақат ташвиқотчи ва тарғиботчи, балким ташкилотчи ҳам" эканини таъкидлаган эди. Кўриниб турибдики, бир мафкура — марксизм таълимоти — ягона тўғри ҳисобланган ва ҳукмронлик қилган тузумда матуботга айнан шу тайёр мафкурани тарғиб ва ташвиқ қилишдан ҳамда оломонни давлатга керакли йўналишда ташкиллаштириб беришдан бошқа юмуш қолмас эди. "Ташкилотчилик" керак бўлганда ҳақиқатни яшириш, ёлғоняшиқларни кўпиртиришни ҳам оқлашга асос эди.

Мустақиллик мамлакатимизни жаҳон ҳамжамиятига қўшди, халқимизни жаҳонга юзма-юз қилди. Фикрлар хилма-хиллиги Конституцияда кафолатланган жамиятимизда матубот ҳам "ташвиқий, тарғибий ва ташкилий топшириқлар" юкидан аста-секин холос этилиб, ҳаққоний ахборотни излаш, олиш ва тарқатишдек шарафли ишга йўналтирилмоқда. Қолаверса, улар бугунга келиб "оммавий ахборот воситалари" аталаётгани ҳам ҳаққоний ахборотнинг тарқатилиши, фикрларнинг хилма-хиллиги жамият ривожи учун муҳимлиги сабаблидир.

Карим БАҲРИЕВ тайёрлади

ҲАЁТ, ХАЁЛОТ, ИЖОД

МУНОЗАРАДАН МУДДАО

Газетамизнинг ўтган йил 1 декабрь сонида иқтидорли олим ва жонкуяр публицист Зуҳриддин Исомиддиновнинг "Хурофотнинг дояси" сарлавҳали мақоласи эълон қилинган эди. Муаллиф пайғамбарлик, авлиёлик даъвосида юрган айрим "зот"лар ва ундай кимсаларга муносабат ҳақида ўз мулоҳазаларини баён этган. Шахсан мен З.Исомиддиновга мақола бирмунча эҳтирос билан ёзилганини, айрим масалалар кенгроқ нуқтаи назардан талқин этилиши мақсадга мувофиқ бўлишини айтдим. Шунга қарамай, мақола эълон қилинди. Кутилганидек, у қатор газетхонлар орасида қизғин мунозара уйғотди. Жавоб тариқасида келган мақолалар орасида биринчи бўлиб мунозарани давом эттириш имкони таниқли фантаст-ёзувчи Ҳожиакбар Шайховга берилди.

Муҳтарам адибимиз бир қатор қизиқарли мулоҳазаларни баён этгани билан мақола диққатга сазовор. Ҳар қалай, мунозара давом этадиган кўринади. Шу боис бир гапни аввалдан эслатиш жоизга ўхшайди. Газетамизда босилаётган мақолаларнинг бари бош муҳаррир ёки "Ҳуррият"чиларга батамом ёқиши шарт эмас. Унда билдирилаётган мулоҳазалар таҳририят нуқтаи назаридан тамомила фарқланиши ҳам табиий. Шундай экан, Ҳ.Шайхов ёзганидек, бундай мунозаралар айрим матбуот масъулларининг рағбати туфайли чиқяпти ва улар "ўқувчилар оммаси фикрини чалғитишга уринмоқдалар" дейиш, айниқса, фикр айтган муаллифни шўро салтанатини қўмсашда айблаш мутлақо асоссиздир. Мунозарадан муддао айб топиш ва овозини ўчириш эмас, аксинча, бир-биридан қувват олувчи фикр-мулоҳазаларни ўртага ташлаш, холис хулосаларни кенг газетхон омма онгига етказишдир.

БОШ МУҲАРРИР

ИЖОДКОРНИНГ "ТОМ"И

Ҳожиакбар ШАЙХОВ, ёзувчи

Ҳозирги мураккаб бозор иқтисодиёти шароитида биз кўпинча одамларда ойнома ва рўзномаларга қизиқиш сусайиб кетди, бадиий китобларни эса умуман ўқимай қўйишди, деб нолиймиз. Авваллари 100, 200 минг нусхаларда чоп этиладиган нашрлар бугунги кунда атиги 10-15 минг нусхада нашр қилинаётганига ҳам хурсанд бўлиб, муштарийларимиз уларга умуман обуна бўлмай қўйишса, қўлимиздан нима келарди, дея ўзимизга ўзимиз тасалли берамиз.

Бунинг учун биз – ижодкорлар, аксарият ҳолларда ўзимизни айбли санамаймиз. Ҳар ҳолда кўпчилигимиз шўролар даврида ижодкорлар учун шароит бўлакча эди, ҳозир бўлакча, шунинг учун булар бари ижодимизда ҳам акс-садо бераётгани табиий, ҳамма гап ёзувчи ёки журналистнинг "томи"да, деб қараймиз.

Худо асрасин – бу фалончи адибнинг "томи кетибди", деган маънода эмас, албатта. "Унда бу қанақа том? – дея ҳайратга тушишингиз мумкин. Ҳозирги даврда ижод аҳлини ким таъқиб-тазйиқ қилаяпти? У кимдан ҳимояланиши керак?"

Лекин фақат ҳимояланиш учунгина "том" остига кириш шарт эмас, айниқса, ҳозирги мустақиллигимиз шароитида. Шўролар даврида асл маънода яшаш учун "том" остига киришарди. Шўро адиби ҳамма вақт "том" остида яшарди. Фақат буни унинг ўзи яхши англаб етмасди.

Бу "том"нинг исми-шарифи – фирқа, яъни Цека, Обком, Горком эди... Бу "том" остида ҳамма нарса топиларди. Ижодкорнинг эркинлиги мана шу "том" рухсат берган кенглик миқёсида эди. Ижодкор ҳам нима ёзиш-ёзмасликни яхши билар эди.

Бозор иқтисодиёти шароитида аҳвол тубдан ўзгарди. Аввало, "том" йўқолди, энди "том"ни топиш ҳар бир ижодкорнинг ўзига қолди. Қўлингдан келадими, марҳамат, ёз! Ўз китобхонингни, ўз газетхонингни топа олсанг - қандингни ур!

Бу дегани - ҳуда-беҳудани қоғозга тушираверишэмас, албатта. Кенг омма ҳамма вақт керагини олади. Гап – ана шу эҳтиёжни топа билишда!

Шу ўринда бироз "лирик чекиниш" қилсак. Шўролар даврида фантастика, фантасмагория, диний мистика ва тасаввуфий жанрларда ёзилган ҳар қандай асарга ҳаммавақт тош отиб келинган, биқиқ моддиюнчилик таълимоти билан қуролланган ва айни шу сифати ила ёвуз коммунистик мафкуранинг садоқатли қулларига айланган олимлар бундай асар муаллифларини руҳлар дунёси, мағия, кўҳна диний таълимотлар, Худони ва нариги дунёни қўмсашга ружу қўйганликда, умидсизлик ва тушкунликни тарғиб қилишда айблаб, аёвсиз танқид тиғи остига олишган (Чингиз Айтматовнинг энг машҳур романларига ҳам бир вақтлар худди шундай айблар қўйилган эди).

"Ўрганган кўнгил ўртанса қўймас", деганларидек, бир андозадаги сийқаси чиққан қолипларидан мустақиллик шароитида ҳам чиқиб кетолмаётган бундай "реалистик" фикрловчи олимлар ҳалиям орамизда борлиги кишида ачиниш ҳиссини уйғотади, холос. Таассуфли жойи шундаки, улар айрим матбуот ходимларининг рағбати билан баъзи газета саҳифаларида чоп этаётган мақолаларида билиб-билмай кенг ўқувчилар оммаси фикрини чалғитишга уринмоқдалар. Гап шундаки, ўзларини ҳалиям "социалистик реализм" услуби посбонлари ҳисоблайдиган бу тоифа кимсалар Россияда чоп этилаётган айрим маслакдош ҳамкасбларининг аксилдемократик руҳдаги мақолаларидан кўр-кўрона фойдаланиб, қайд этилган ўта мураккаб масалаларда пала-партишлик ва уқувсизликка йўл қўймоқдалар. Бу етмаганидек, мистика ва тасаввуфни ҳар хил диний-экстремистик оқимлар билан чалкаштириб, "диний тарғиботнинг таъсир кучи қирқилиши"га қарши "ўт" очиш пайидалар. Ҳатто гап шунга бориб етдики, ўша валломатлардан бири "ўзбек матбуотининг концепциясини шакллантиришни" таклиф этибди. Ёпирай! Бу нима ўзи?! (Камина бу ерда "Ҳуррият" газетасининг 1999 йил декабрь ойида (48-сон) чоп этилган "Хурофотнинг дояси" номли мақола муаллифи З.Исомиддиновни назарда тутаётганимни муҳтарам газетхон пайқаган бўлса керак). Мустақил Давлатимиз Конституцияси қабул қилиниб, матбуот ва ноширлик фаолияти ҳақидаги қарийб барча мукаммал қонунларимиз аллақачон расмий тасдиқдан ўтганидан кейин яна ортга, демократик жамиятдан тоталитар тузумга қайтишга даъватми? Ёки собиқ Шўролар салтанатини қўмсашми?

Узоқ йиллар давом этган таназзул давридан кейин таъқиб ва тазйиққа учраб келган кўҳна илм ва таълимотлар расмий фанлар қаторидан ўрин ола бошлаган, эндиликда заҳматкаш халқимиз муҳтарам Юртбошимиз ва ҳукуматимиз раҳнамолигида буюк аждодларимиз яратган бебаҳо маданий-маънавий меросдан куч—қувват ва руҳий озуқа олиб, мустақиллик ва истиқлолимиз туфайли юзага келган мураккаб, аммо шарафли тарихий жараён – янги давлат барпо этиш йўлида ўз йўналиши, онгу шуури ва руҳий оламини бутун дунёга намоён этаётган бир пайтда Коинот миқёсида қулоч ёзаётган инсон тафаккурининг илми илоҳий, илми ғайб, илми калом, тасаввуф сингари оламшумул соҳаларига кўпроқ эҳтиёж сезаётганини ҳам алоҳида таъкидлаб ўтарканмиз, биз бу мўъжаз мақоламизда тасаввуф ва мистика, жумладан, тахайюлот нима, уларнинг илдизлари қаерда, каби ўта мураккаб саволларга тўлиқ жавоб бериш ниятида эмасмиз (Бу қўлимиздан ҳам келмайди). Улар шундай улуғвор бир уммонки, унга шўнғиган одам бутун умр унинг шайдосига айланади, ўз-ўзидан дили покланиб, бора-бора қалб кўзи очилади, руҳи имон-эътиқод нури ила нурафшон бўлади. Бундай одамларнинг келажаги ҳам нурли, улар яшайдиган жамиятда ҳам махсус ўзгариш ёки бурилишлар ясаш шарт эмас. Инсон ўзининг Парвардигор азалдан белгилаб қўйган асл мақсади сари интиларкан, у яшайдиган дунё ҳам ўз-ўзидан яхши томонга ўзгариб бораверади.

Бу масалага янада ойдинлик киритиш учун таниқли адиблар Рустам Обид ва Эркин Усмоновларнинг "Қалб кўзи" ҳафтаномасининг 1998 йил октябрь, 37-сонида "Қалб қатламларига йўл" номли мақоласидан парча келтираман:

"Мистика нима?" деган саволга жавоб бериш учун аввало тарихга, илм-фанга мурожаат этмоқ зарур...

"Табиат – биз кўриб турган моддий олам" деган тушунча – моддиюнчадир, "борлиқ" эса – илоҳий оламни ҳам қамраб олади, зотан, бу ерда ҳам мавжудотлар бор-да! Инсон кундузи моддий оламда яшар экан, унинг руҳи тушида илоҳий оламда яшайди. Адабиёт эса унинг бутун ҳаётини яхлитлигича, бир бутун ҳолда қамраб олмоғи зарур. Одам боласига "адаб" берар экан, адабиёт нима учун унинг ҳаётининг фақат бир қисми – моддий одам билангина чекланиб қолиши керак? Жомий, Навоий, Воиз Кошифий, Мирхонд, Муҳаммад Рушдий каби улуғ алломa ижодкорлар, ҳозирги замон адабиётининг Борхес, Акутагава, Камю, Кортасар каби намояндалари буни жуда яхши тушуниб етишган.

Замонавий ўзбек адабиётида эса Қодирийнинг "Жинлар базми", Фитратнинг "Қиёмат", Абдулла Ориповнинг "Жаннатга йўл" асарларини мистик йўналишда деб нега энди баралла айта олмаймиз?

Бундан аввалроқ, ўрта асрлар Оврупо адабиёти-чи? Дантенинг "Илоҳий комедия"си, Хётенинг "Фауст" асари, готик романлар-чи? Мистик адабиёт бўлмай нима улар?

Зотан, адабиётда реаллик (воқелик)ни нореаллик (новоқелик) орқали тасвирлаш усули бор. Қадимги асотирлар, эртагу ривоятлар, афсонаю достонлар шундан келиб чиқмаганми, ахир? Кўриб турибмизки, адабиётнинг ўзи жуда қадим замонларданоқ воқеликни новоқелик орқали тасвирлашдан бошланган. Бизнинг давримизга келиб эса у илмий фантастикага уланиб кетди. Хўш, илмий фантастика соҳаси адабиёт ҳисоблангани ҳолда мистик адабиётни нима учун адабиёт демаслигимиз керак экан? Зотан, мистик адабиёт ҳам фантастиканинг бир кўриниши сифатида яшашга ҳақли ва уни инкор этишга ҳеч кимнинг ҳаққи йўқ. Воқеликни новоқелик орқали тасвирлаш адабиётда анъанавийлик, бир хилликдан қочишга ёрдам беради, Одам ва Олам ҳақидаги тасаввур ва билимлар қамровини янада кенгайтиради.

Диний адабиёт билан мистик адабиёт ўзаро чатишиб кетган. Буни замонавий илм-фан ҳам тан олади. Масалан, ҳазрати Хизр, чилтонлар, алвасти, дев, парилар диний адабиётда илоҳий кучлар дейилса, парапсихология фанида "эфир мавжудотлари" ёҳуд латиф, номоддий олам вакиллари дейилади. Сулаймон пайғамбар ҳайвонлару ўсимликлар тилини билган, авлиёлар ўзаро "ички тил" ёрдамида суҳбатлашишган. Парапсихологияда эса бу ҳодиса "телепатия" деб аталади ва уни эгаллаш йўллари ўргатилади ва ҳоказо".

Ана энди яна ижодкорнинг "томи" масаласига қайтсак.

Айни даврда бозор иқтисодиёти шароитида кўп сонли ўқувчилар қалбини забт этиш маъносида ҳам ниҳоятда кучли рақобат бошланади. Бу рақобатда ким кўпроқ пешона тери тўкиб, ким энг маъқул ижодий ва иқтисодий йўлларни кўпроқ излаб топса, яъни ўзи учун ўз "томи"ни яратса, марра - ўшаники. Шу маънода бозор ҳукми қаттиққўлликда унча-бунча мафкура ҳукмронлигидан қолишмайди. Сиз дабдурустдан: "Бу ҳолда истеъдодни авайлаб-асраш, унинг табиатини тушуниш ва ижодкорга нисбатан азалий ҳурмат-эҳтиром нима бўлади?" – деб сўрашингиз мумкин. Маъзур тутинг, буларни ҳам истеъдод ва меҳнат меъёрига яраша бозорнинг ўзи беради. Илгарилари "том" остига сиғмаганлар ГУЛАГ минтақасига сургун қилинар ёки жисмонан йўқ қилинарди. Ҳозир эса, қайси адиб ёки шоир ўз ижодига нисбатан масъулиятсиз қараса, ўзига талабни сусайтирса, у ҳам мажозий маънода "сургун"га маҳкум, яъни у ёзувчиликни йиғиштириб, ё ҳайдовчи, ё сомсапаз, ёки бирон банкда оддий таржимон, ё... арбобга айланиши ҳеч гапмас.

Бозорга пайғамбарсифат ёки авлиёсифат ёзувчи-журналистлар керак эмас. Улар атрофига ҳайрат ва ҳаяжонга тушган невара-чевараларини тўплаб олиб, бир-биридан ғаройиб афсона ва ривоятларни маҳорат билан сўзлаб бераётган бобокалонларимиз каби одамлар қалбини забт этиш, сўз санъати жаранги ёрдамида халқимизнинг дил торларини чертиб юборишга қодир, замон ва макон билан ҳамнафас яшовчи зукко ва заҳматкаш одамларга айлансаларгина туғма ижодкор деган ўта масъулиятли номга муносиб бўлиб келадилар. Бу борадаги ҳар қандай ютуқ бадиий адабиёт ва журналистикага нисбатан чексиз муҳаббат, тинимсиз ижодий-иқтисодий изланиш ва фидокорона меҳнат эвазига қўлга киритилади.

ОФАРИН!

Асримиз кишиларининг "ёқимсиз одатлари"дан бўлмиш чекиш ҳар ёқни "тутиб кетаётган" бугунги кунда қуйидаги каби ҳолат бағоят қувончли эмасми!?. Суратда кўриб турганингиз ёзувни Самарқанддан чиқаверишдаги АЁҚШда учратдик. Аслида бундай жойларда "Чекиш мумкин эмас!" деган лавҳага кўзимиз тушарди. Аммо бу ерда адашибми ё атайданми "Чекишни ташланг!" деган лавҳа илишибди. Ҳар не бўлганда ҳам, бу "маслаҳат"ни осиб қўйганга биздан катта ОФАРИН!

МАҒРИБУ МАШРИҚ

INTERNATIONAL LIFE

МУЗОКАРАЛАР ДАВОМ ЭТМОҚДА

Президент Билл Клинтон Вашингтон яқинида ўтаётган Сурия-Исроил тинчлик музокараларида муваффақият қозонишга уриниб кўрди. Сурия оммавий ахборот воситаларининг хабар қилишича, Клинтон иккала делегация раҳбарлари иштирокида уч томонлама учрашув ўтказди. Мазкур тадбир АҚШ президентининг беш кун мобайнидаги тўртинчи учрашуви бўлди. Би-Би-Си мухбирининг маълум қилишича, Исроил 1967 йили урушда Суриядан тортиб олган ҳудуд – Жўлон тепаликлари иккала томон учун муаммо бўлиб турибди. Сурия Исроилни Жўлонни қайтариб бериш хусусидаги режани батафсил муҳокама қилишдан бош тортаётганликда айбламоқда. Исроил эса, ўз навбатида, сурияликлар қандай янги хавфсизлик кафолати бермаганлигини таъкидлаётир.

ҲИБСГА ОЛИНДИ

Красноярскда ўлканинг солиқ полицияси бошлиғи Владимир Шахов ҳибсга олинди. Шахов ўз лавозимини суистеъмол қилганликда айбланмоқда. Шунингдек, Россия ахборот агентликларининг хабар қилишича, В.Шахов маҳаллий амалдорлар ўртасидаги порахўрликка оид маълумотлар устидан текширув олиб борган красноярсклик журналист Вадим Алферьевга, буюртма бўйича суиқасд уюштириш режасида иштирок этганлиги шубҳа қилинмоқда.

ЙЎЛОВЧИ САМОЛЁТЛАРИ СОТИЛАДИ

Россия ўрта масофали, 100 нафар йўловчи ташишга мўлжалланган ТУ-334 самолётларини етказиб бериш хусусидаги Эрон билан тузилган битим тез кунда якунлажагини эълон қилди. Россия Хавфсизлик Кенгаши котиби Сергей Ивановнинг таъкидлашича, умумий қиймати 3 миллиард доллар атрофида бўлган мазкур битим шартларига кўра, Россия томони хизмат кўрсатувчи ходимлар тайёрлашни ўз зиммасига олади. Айни пайтда Эронга қанча самолёт сотилиши аниқ эмас.

КОЛОМБОДА КОМЕНДАНТ СОАТИ

Шри Ланка пойтахти Коломбо шаҳрида комендант соати жорий қилингач, полиция «Тамил-иламни озод этиш йўлбарслари» ташкилотига алоқадорликда шубҳаланаётган юзлаб кишиларни ҳибсга олди. Полициянинг мазкур амалиёти яқинда экстремистлар томонидан уюштирилган ва 30 нафардан зиёд кишининг ўлимига сабаб бўлган портлашлардан кейин амалга оширилди. Ҳукумат вакиллари шаҳарга янги камикадзелар кирганидан хавфсираётир. Комендант соати давлат телевидение ва радиоси орқали огоҳлантиришсиз эълон қилинган бўлиб, идора, дўкон, мактаб ва банклар ёпиб қўйилган. Шаҳар ичида ҳужжатсиз юрган ҳар қандай шахс тўхтатилиб, сўроққа тутилмоқда.

ЭКВАДОРДАГИ ТЎҚНАШУВЛАР

Эквадор хавфсизлик кучлари мамлакат президентининг истеъфога чиқишини талаб қилиб чиққан мухолиф гуруҳлар намойишини тарқатиш мақсадида кўзни ёшлантирадиган газдан фойдаланди. Ҳукумат вакиллари мамлакатда фавқулодда вазият эълон қилди. Қуролланган полиция ва ҳарбий кучлар пойтахт Китода жойлашган президент саройи ҳамда мамлакатдаги бир қатор асосий биноларни қўриқламоқда. Ушбу намойиш ҳукуматнинг кўп йиллардан буён оғир иқтисодий вазиятдан чиқишга уринишларидан қониқмаган касаба уюшмалари ва мухолиф партиялар томонидан амалга оширилди. Президент эса, истеъфога чиқиш талабини рад этмоқда. Унинг таъкидлашича, мазкур норозилик ҳаракатлари уни ҳокимият тепасидан четлатишга уринаётган фитначилар томонидан уюштирилган.

"ТУРКИСТОН-ПРЕСС"

АЖАБО!

АҚШ президенти Клинтон ва Моника Левински ўртасидаги воқеалардан кейин аёллар ўртасида "доғли" ва йиртиқ кўйлаклар модага кираётган экан.

ТАДРИЖ

ДИПЛОМАТИЯ - МУРОСА ДЕМАКДИР

Дипломатия тушунчаси остида халқаро амалиёт, фаолият ва алоқалар тушунилади. Дипломатия ва сиёсат сўзи кўпинча бир маънода ишлатилади. Аммо бу икки атама бир-биридан фарқ қилади.

Дипломатия халқаро сиёсатнинг, халқаро сиёсат эса сиёсатнинг ажралмас қисми ҳисобланади. Дипломатия вужудга келиши билан соҳага оид бир қанча сўзлар ўзлаштирилди. Жумладан, XVIII асрга қадар "дипломатик ҳужжатлар" атамаси фақат сулҳ, битим ва архив ҳужжатлари маъносини билдирган. XVIII асрдан бу атама халқаро муносабатларда вужудга келган барча ҳужжатларни ўз ичига қамраб олган сўз сифатида тушунила бошланди.

Дипломатиянинг вужудга келишига, авваламбор, инсониятнинг ижтимоий гуруҳларга бўлиниши ҳамда бошқа гуруҳ вакиллари билан алоқа қилишга бўлган муҳтожлиги асосий омил бўлиб хизмат қилади.

Дипломатиянинг энг содда ва антик тизими инсон цивилизациясининг энг қадимги ўчоғи бўлган қадимги Юнонистонда вужудга келган. Айни пайтда Юнонистон шаҳар-давлатлардан ташкил топган эди ва илк элчи ва миссияларнинг асосий вазифалари шаҳар – давлатлар орасида ёзишмалар, огоҳлантиришлар, совға-саломлар етказиш ва ҳатто бошқа шаҳардаги ўз фуқароларининг ҳуқуқларини ҳимоя қилишдан иборат бўлган. Бу пайтдаги дипломатик алоқалар беқарор ва номувофиқ характерга эга бўлган.

Рим империясининг кучайиши оқибатида дипломатиянинг Юнонча тизими инқирозга юз тутди. Рим дипломатиясининг асосий мақсади бошқа мамлакатларни босиб олиш, уларни мустамлакага айлантиришдан иборат эди. Вужудга келган янгича дипломатия фақат Рим манфаатлари учун хизмат қиларди ва шунга мувофиқ музокара олиб бориш, сулҳ-шартномалар тузиш тақиқланган ёки куч жиҳатидан устун бўлган мамлакат манфаатларига хизмат қилган.

Дипломатиянинг бу тизими Рим империяси қулагандан кейин ҳам бир неча асрлар давомида яшаб келди. Фақатгина Италия ренессанси даврига келибгина Рим дипломатияси барҳам топди. Ренессанс даврида дипломатиянинг нисбатан замонавийлашган шакли вужудга келди. XV аср бошларида Италияда ҳам шаҳар-давлатлар ривожланди, аммо бу шаҳарларнинг бирортаси ҳам йўлбошчиликка, юксалишга интилмас эди. Улар орасида доимий босқинчилик ва таҳдид хавфи мавжуд эди. Шу вақтгача кучни айёрлик ва қуролда деб билган шаҳар бошлиқлари, ренессанс даврига келиб ўз мавқеларини кучайтириш учун дипломатияга таяна бошладилар.

Италия дипломатияси тажрибасидан келиб чиққан айрим қонуниятлар ҳозирда ҳам халқаро муносабатларда ўз мавқеини сақлаб келмоқда. Жумладан:

1. Мамлакатда элчиларга доимий фаолият кўрсатиш, митинг уюштириш, нутқ эркинлиги ва музокаралар олиб бориш каби имкониятлар яратиб берилган.

2. Ҳар бир давлат ташқи алоқалар идораси очиб, ёзишмалар ёзиш ва сиёсат билан боғлиқ масалаларни ечишда ҳамкорликни йўлга қўйишган. Элчи ўз давлатининг доимий вакили сифатида иш юритган.

3. Шаҳар-давлатлар дипломатлар учун привилегиялар ва протоколларни қайта ишлаб чиқдилар. Элчиларнинг мамлакатларга кириши, йўлдаги хавфсизлиги ва шаҳардан чиқиши ҳар бир давлат томонидан кафолатланган.

Ўша даврда маҳаллий қонун-қоидалар элчиларнинг вазифаларини бажаришда ҳеч қандай тўсқинлик қила олмаган. Улар жиноят қилган тақдирда ўз мамлакатининг қонунларига мувофиқ жазоланганлар.

Европа давлатларида XVII асрда дипломатик алоқалар жуда ривожланиб кетди. Европада дипломатия ва халқаро муносабатлар XIX асрда, Наполеон ҳукмдорлиги даврида жуда тез ривожланди. Дипломатиянинг энг янги ва замонавий тизимига 1914 йилдаги I жаҳон уруши билан боғлиқ воқеалар таъсир қилди. Масалан, мавжуд дипломатик тизим АҚШ президенти В.Вильсон томонидан танқидга учради. У янги тизим очишни талаб қилди. Унинг таклифига кўра, давлатлар очиқ дипломатик алоқалар қилиши ва жамоавий хавфсизлик тузишлари керак. Унинг фикрича, давлатлар (кучлар) тенглиги, шахсий манфаатлар, махфий аҳднома ва ташкилотлар ва профессионал дипломатлар бу соҳада энг муҳим ҳисобланган. Бу фикрлар кўп давлатлар томонидан қўллаб-қувватланди ва ҳатто 1919 йилда Версал шартномасида ва Миллатлар лигасида ҳам юксак баҳоланди.

II жаҳон уруши даврида ҳам АҚШ Президенти Ф.Рузвельт ва Буюк Британия Бош вазири Черчиль янги дипломатик қоидалар устида анча уринишлар қилишди. Улар асосан ренессанс даври дипломатиясини таҳлил қилдилар, айрим қоидалар ва ўзгартиришлар киритдилар. Лекин II жаҳон урушининг собиқ СССР ғалабаси билан тугаши дунё халқаро муносабатларига кескин ўзгартиришлар киритди. Жумладан, дипломатик тил масалаларига ҳам эътибор қаратилди.

Бинобарин, дипломатик тил атамаси икки хил маънода тушунилади:

1. Дипломатик, расмий учрашувлар, келишувлар ва халқаро шартномалар тузишда фойдаланиладиган тил;

2. Халқлар учун умумий қабул қилинган бир қанча атама ва иборалар.

XVII асрга қадар Европа халқларида универсал тил лотин тили эди. Аммо XVII асрдан бошлаб Франциянинг Европага таъсири кучайиши билан француз тили халқаро муносабатларга кириб келди. Шу вақтдан француз тили Европада "суд тили" номини олган эди. Чунки кўп сулҳ ва шартномалар шу тилда эди.

I жаҳон урушидан сўнг АҚШнинг мавқеи ўса бошлади ва бу дипломатия, халқаро муносабатларда янги иш тили - инглиз тилининг кириб келишига асос бўлди. Инглиз тили Миллатлар Лигасида ҳам иш тили сифатида қабул қилинди.

II жаҳон урушидан сўнг БМТ тузилгач, бу ташкилот халқаро муносабатларнинг беш тили тизими асосида француз, инглиз, рус, испан, хитой тилларини жорий қилди.

БМТнинг асосий ҳужжатлари француз, инглиз ва испан тилларида ёзилган. Ҳозирги кунда ҳам асосий учрашувларда, ҳужжатларда инглиз ва француз тиллари асосий тил бўлиб хизмат қилади.

Элдоржон ЭЛМУРОДОВ,
Жаҳон иқтисодиёти ва Дипломатия университети халқаро муносабатлар факультети талабаси

НОСИЁСИЙ ИҚЛИМ

ОЛ-А!

МАШҲУР БИЛАН ОҚШОМ ЕМАГИ

Америка Қўшма Штатларида истаган киши истаган машҳур одами билан ўтириши мумкин. Фақат "чўнтакда пул бўлса, қозонда шўрва". Шунинг учун бу машҳурларнинг ўзига яраша "нарх"лари ҳам бор. Масалан, Арнольд Шварцнеггер билан бир оқшом емагини бирга ейиш сиз учун 100 минг долларга тушади. Шерон Стоун эса бунинг учун 120 мингни "қуртдай санаб олади". "Титаник"да ўйнаган Леонардо ди Каприоннинг бу борада нархи анча баланд – 200 минг доллар.

Бундай ўтиришлар сони ҳам яхшигина: ҳар бири учун йилига 10 мартагача боради. Энди юлдузларга бундай ўтиришлардан тушадиган "соққа"ни ўзингиз ҳисоблаб олаверинг.

НАФС

СЕМИЗЛИКНИ НЕЙЛ КЎТАРАДИ...МИ?

Австралияда Боди Нейл деган одам бор. Нақ очофатнинг ўзгинаси. Овқат учун ўзини томдан ташлайди. Унинг суюмли таомлари гамбургер, қовурилган картошка ва ярим тайёр тезпишар бошқа емаклар. У бундай таомларга "чекланмаган" миқдорда буюртма бераверади. Кейин еяверади, еяверади... Мана оқибат - ҳозир у мамлакатнинг энг семизларидан, оғирлиги 330 килога етиб, аҳволи оғирлашиб қолди. Ахир бекорга айтишмаган-да: "Семизликни қўй кўтаради", деб. А, лаббай?..

ТАҚДИР ЎЙИНИ

СУВГА ТУШМАСАНГ...

Россиянинг Нижекаменск шаҳрида Гўзал ва Рашид исмли икки ёш оила қуришган. Рашид 9 ёшлигида Қозон шаҳри яқинида чўкаётган қизни қутқарган эди. Қизнинг ота-онаси халоскорни кўришга ҳам улгуришмаган, камтарингина бола кетиб қолганди. Йиллар ўтиб Рашид улғайди, химия-технология бўйича мутахассис бўлиб Нижекаменскда ишлай бошлади. Шу ерда бирга ишлайдиган Гўзални яхши кўриб, унга уйланди. Бахтни қарангки, Гўзал ўша қутқарилган қизча бўлиб чиқди. Тақдирнинг бу "ўйини"дан хабар топганлар лол қолишдан тийила олмадилар.

Ана шунақа, мақолни сал ўзгартирсак, "сувга тушмасанг, жонона қайда" дегандларидек...

ЖИНОЯТ

"АЗОБ КАМЕРАСИ"

Берлин метроси. "Альт-Глинике" бекати. 34 ёшли Сильке исмли аёлга қирқ беш ёшлардаги бақувват барзанги яқинлашди. Газетага ўроғлиқ каттагина тиғни унинг сиртига тирадию, ҳеч нарсани англаб улгурмаган, нохос келган қўрқувдан ўзини йўқотаёзган аёлни кўча томон етаклади. Кўчада яқинроқ турган машинага етишгач, барзанги уни ичкарига олди, қўл-оёғини боғлади, оғзини пластинка ёпиштиргич билан беркитди ва машинани шаҳарнинг марказий туманларидан бири – Каульсдорф томон ҳайдади.

Бақувват барзанги – Дитер Хеншелнинг уйи ҳам бошқаларникидан фарқ қилмасди. Тўғрироғи, бошқаларникидан фарқ қилмайдигандек, ҳамманики қаторидек кўринарди. Ахир ким ҳам бу уйнинг кўринмас қисми - ертўланинг ҳар икки қавати ҳам турмалардек махсус жиҳозланганини билиб ўтирибди, дейсиз. Ҳа, Дитер Хеншелга мерос бу уйнинг ертўласини у бир неча ой ичидаёқ мисли кўрилмаган даражада "қамоқхоналаштирди". Ҳатто энг пастда "қийноқ хонаси"ни ҳам ташкил қилдики, унинг жиҳозлари ақлни шоширарди: хона занжирлар ўрнатилган ва ҳаттоки ўрта асрлардаги жаллодларга ҳам нотаниш бўлган азоблаш жиҳозлари билан "безатилган". Буни қарангки, ушбу хонанинг номи-да бор ва махсус тахтага ёзиб, илиб ҳам қўйилган: "Чўри учун қўналға".

Қорнида уч ойлик ҳомиласи бўлган Сильkeнинг "жойи" ҳам шу "қўналға" бўлди. Нақ 45 кунни бу "қўналға"нинг азобига бурканиб ўтказишига тўғри келди. "Ҳақиқий" азоблар келганидан 2 кун ўтгач бошланди ва кун сайин такрорланиб, "мукаммаллашиб" борди: барзанги аёлни аввал калтаклаб қийнади, кейин тахта сўрига ётқизиб... зўрлади. Афсуски, бу ҳолва экан. Азоблар (Хеншел учун эса ишрат) кун сайин поғонама-поғона юксаларди. Сальке азобловчининг қаламига мансуб "Чўрилар учун дарслик" ва "Чўрилар учун ..." деган "йўриқнома"ларни ўқишга ва ундаги кўрсатмаларни бажаришга мажбур қилинарди.

Кўрсатмаларки, беҳаёлик, жинсий ифлосликнинг энг ифлос кўриниш ва ҳолатларини амалда бажариши лозим эди. Азоблар жонидан ўтиб кетган аёлнинг чинқириқларини ёлғиз "азобловчи"нинг ўзи-ю унга шерик бўлиб оҳ-воҳларни ютиб юбораётган девор эшитарди, холос... Бахтсиз аёлнинг қора кунлари бирин-сирин шундай ўтаверди.

Буни қарангки, Яратганнинг "азобловчи" учун ҳам азоби бор экан: Хеншел аварияга учради ва оғир тан жароҳатлари билан касалхонага тушди. Асира эса... "кимсасиз" қолди. Сувсиз, емаксиз қолган асира... нақ уч кун Хеншелнинг азобларидан "зерикиб" яшади. Тўртинчи куни... у деярли ҳушсиз эди. Бу уйнинг ғаддор турмаси-ю, ундаги ғамнок маҳбусдан хабари бўлмаган бир киши - Хеншелнинг узоқ қариндоши унинг мушугига овқат бериб қўйиш учун уйга киради. Қадам товушларига жавобан ер остидан чиқаётган товушлардан капалаги учиб кетган "бу қариндош" полиция чақириб қўя қолди...

Хеншелнинг жинояти ошкор бўлди. Аввал ҳам у "номусга тегиш" билан 10 йил "ўтириб" чиққанди. Энди эса уни нақ 15 йил кутаяпти. Айтишларича, у жазони ўтайдиган оғир режимли ҳибсхона шароити унинг "зиндони" олдида "шунақанги ширин ҳолва" эмиш. Ва бу зиндонга тушган Сильке эса Хеншелнинг биринчи "чўри"си ҳам эмасмиш...

ЧИРОЙЛИ ХУЛҚ - ОФТОБ

ТАФАККУР

Одоб кичик ёшдагиларни улуғлар дуосига сазовор этади ва у бу баракотдин умрбод баҳраманд бўлади.

А.НАВОИЙ

***

Одоб шундай узукки, агар у ҳар кимсанинг масарруфи бармоғига мувофиқ келса, унинг улуғлик оти ҳамма маъракаларда жавлон қилади.

Бархурдор ибн МАҲМУД

***

Фазилат наслу насаб билан эмас, балки одоб билан танилади.

Муҳаммад ЗЕҲНИЙ

***

Ҳар бир киши касб-корни мукаммал билмоғи, яхши тарбия олмоғи ва яхши хулқ-одоб, фазилатларга эга бўлмоғи керак.

Абу Наср ФОРОБИЙ

***

Чиройли хулқ офтобга ўхшайди, офтоб музни эритгани каби чиройли хулқ ҳам барча ёмонликларни эритиб юборади.

Булбаракат ҚОДИРИЙ

***

Истеъдод эгасини тарбиясиз қолдирмоқ зулмдир. Истеъдодсиз кишини тарбиялаш эса умрни зое ўтказишдир.

Муниддин ЖУВАЙНИЙ

***

Одамларни отасининг хизматлари туфайли эмас, ўзларида бўлган қобилияти туфайли тарбиялаш лозим.

Хожа Самандар ТЕРМИЗИЙ

***

Одоб, бу — ёмон сўздан ва ёмон ишдан ўзини тиймоқдир. Ҳамда ўзининг ҳам, ўзганинг ҳам иззатини сақлаб, обрўсини тўкмасликдир.

КОШИФИЙ

Зуҳра ҲАМДАМОВА тўплади

МУТОЛАА

СОҲИБЖАМОЛА АЁЛЛАРНИНГ ҚИРОЛИЧАЛАРИ

- Ота, янги ой чиққанда тўлин ойни нима қилишади? – деб сўрабди ўғли Афандидан.

- Майдалаб, юлдуз қилиб сочиб юборишади, - деб жавоб қилибди Афанди.

Бир даврада мана шу машҳур латифани эслатувчи савол бериб қолишди:

- Гўзаллик танловида ғолиб чиққан қизларни нима қилишади?..

"Эхо планеты" журналидан таржима қилинган қуйидаги мақола бу саволга бир қадар жавоб беради.

Луис Мурсия Сьерра – Мартело лақабли колумбиялик машҳур наркоқирол жондан ортиқ суйган адл қоматли отлари ҳар ҳафтанинг сўнгги куни кўздан йўқолиб, боғ соҳибжамол қизлар ихтиёрига бериладй. Афсонавий "жавоҳирлар қироли" бўлган отасидан қолган меросга бир дунё "барака" киритган Мартело бир-биридан гўзал қизларни диққат билан кузатиб ўтиради, тоғ ён бағрига жойлашган бу жаннати ранчога мамлакатнинг манаман деган кетворган аёл-қизлари ташриф буюрадилар. Ранчо соҳиби гўзалларнинг гўзалларига баъзан ишқи тушиб ҳам қолади. Бразилия гўзали Лайло Кристина Шуестер ана шундай "бахтга" сазовор бўлганлардан. "Ҳа, менга аёллар ёқади, ҳафтасига янгиси билан танишаман, лекин бразилиялик гўзалга тенг келадиганини учратмадим", деб кўнглини ёрди қирол маҳаллий полиция вакилига.

Испания, Пуэрто-Рико ва Мексика мамлакатлари бўйлаб изига тушиб, ниҳоят қўлга олинган наркоқирол "ўз" гўзалларининг фотосуратти йиғилган альбомни эмин-эркин кўз-кўз қилди, хизмати мобайнида унча-бунчага ҳайратланмайдиган полициячилар ҳам бу альбом "қаҳрамонлари"ни кўриб оғизларини очиб қолишди. Мамлакатда энг оммавий телекўрсатувни олиб борувчи Александра Серрано, машҳур мода намойиш этувчи Сандра Муньоснинг фотосуратлари ҳам альбомнинг олд саҳифаларидан жой олган эди.

Норасида Паула Андреа Саласар Кальдас департаменти гўзали деган ғолиблик мартабасига сазовор бўлдию, мамлакат биринчилигида иштирок этиш ҳуқуқини қўлга киритган жойида, унинг орқасида... Мартело тургани фош бўлди.

Хуллас, гўзаллик қиролилари ва мода намойишчиларининг наркомафия билан алоқадорлиги Колумбия учун янгилик ҳам эмас. Ҳисобсиз давлат эгалари бўлган бундай "тадбиркор"лар энг гўзаллар гўзалларининг оёқлари остига сочган бебилиска бойликлари орқали ўзларининг шон-шуҳратини кўз-кўз қилишга уринадилар. 1993 йили полициячилар томонидан отиб ўлдирилган машҳур наркоқирол Пабло Эскобар кўнглига ўтиришган соҳибжамолларга "Порше"" автомобили совға қилган. Маржон, биллур, қимматбаҳо соатлар каби "майда-чуйда"ларнику, айтмаса ҳам бўлади. Филлар, зебра подалари ўтлаб-семириб юрган, тимсоҳлар тўйиб яшаган кўллар жойлашган, не-не гўзалларнинг ҳордиқ масканига айланган Эскобарга қарашли "боғи эрам" эндиликда қаровсиз ва ташландиқ жойга айланган.

Гўзаллик танлови ғолиблари зиммасига бошқа хизматлар ҳам юкланган. Чунончи 1996 йили Париж аэропортида бир аёл 5,5 килолик кокаин билан қўлга олинди. У – Дон Эфра лақабли, гўзаллик танловларидан бирининг ғолиби Эфраин Эрнандес бўлиб чиқди. Сал ўтмай бўлиб ўтган танлов ғолибларидан бири қамоқда сақланаётган Дон Эфра ҳузурига бир неча бор кириб чиққанлиги очилди.

Мода кўрсатувчи ва телекўрсатув олиб борувчи Луиса Андиран Харамильо 1998 йили Антоьоки департаменти гўзали бўлиб танилдию, полиция унинг изидан тушди. Шу орқали кўпдан буён қидирилаётган бошқа бир наркобизнес зўравони Пастер Перафаннинг изига тушишга эришилди.

Каука департаменти соҳибжамол Мария Фернанда Паредасни кузатиб юриб, асло қўлга тушмас Хорхе Переа пусиб ётган жой аниқланди.

Гўзаллардан бири қамоқда жазо муддатини ўтаётган "ҳомийси"нинг ҳузурига кириб туриши ошкор бўлди. Мафия зўравони бундай висол онлари учун қўриқчиларга 30 миллион песо қуруғидан чўзган экан.

Айрим маълумотларга қараганда, ҳозирда Колумбия полицияси ўттиздан ортиқ соҳибжамолнинг юриш-туришини кўз остига олган...

Ўзлигини англаб ет!
ҲУРРИЯТ МУСТАҚИЛ ГАЗЕТА
12-18 январь 2 (155)-сон

Муассис: Ўзбекистон Оммавий ахборот воситаларини демократлаштириш ва қўллаб-қувватлаш жамғармаси

Бош муҳаррир Хуршид ДЎСТМУҲАММАД

Таҳрир ҳайъати: Азамат ЗИЁ, Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Амирқул КАРИМОВ, Абдуқаюм ЙЎЛДОШЕВ, Наим КАРИМОВ, Озод ШАРАФИДДИНОВ, Раҳмон ҚЎЧҚОР

Газета Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасида 165-рақам билан рўйхатга олинган. Бичими А-2.

Таҳририят манзили: Тошкент шаҳри, Матбуотчилар кўчаси, 32-уй. Телефонлар: 133-69-45, 136-53-63

Индекс:
Якка обуначилар учун — 233 Ташкилотлар учун — 234

«Шарқ» нашриёт- матбаа концерни босмахонаси. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй.

Навбатчи муҳаррир: Зокиржон АЛИБЕКОВ
Топшириш вақти — 21.00
Топширилди —18.30
Буюртма —

Муаллиф фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин. Таҳририятга юборилган мактуб ва мақолаларга ёзма жавоб қайтарилмайди.

Hurriyat kompyuter markazida terildi va sahifalandi. Sahifalovchi Sh.SAYDALIYEV

ҲУРРИЯТ
МУСТАҚИЛ ГАЗЕТА

ШАҲИДЛАР ЁДИ

ДУНЁ ТЕСКАРИ КЕЛСА...

Сирожиддин АҲМАД

Қудратилла Қосимов туҳматга учради. У ўз қариндоши Нажмиддин Шодмонов билан бир кунда "антисовет ташвиқотчи" сифатида гумон қилиниб, ҳибсга олинди.

Хўш, Қ.Қосимов ким? У нима учун олий жазога ҳукм қилинди?

Қудратилла Қосимов тошкентлик машҳур эшон Абулқосимхон эшоннинг укалари Саидқосимхон эшоннинг фарзандидир. Бешёғоч даҳасидаги Абулқосимхон эшон қурдирган мадрасанинг ўнг томонида жойлашган (ҳозир ўрни боғ) ҳовлида 1897 йилда таваллуд топди. 1900 йилда, уч ёшида отадан етим қолди. Тоғаси Расулхўжа уни ўз қарамоғига олди. 1901 йилгача тоғасининг тарбиясида бўлди, сўнг Андижоннинг Ойим қишлоғида яшовчи Аҳрорхон тўра қарамоғида яшади. 1918 йилда Тошкентга қайтиб келди. Шу йили ўз яқинларидан бирининг покдомон қизи Холпошшахон билан оила қурди. Ўшанда большевиклар маблағ тополмай одамларнинг уйларига тўсатдан бостириб кириб, мол-мулкларини тортиб олишарди. Улар бу зўравонлик, талон-тарожнинг номини "Реквизиция" деб аташди. Бунга қарши маҳаллий аҳоли кўчаларда, майдонларда очиқ норозилик митингларини ўтказдилар. Ушбу митингларнинг бошида зиёлилар турарди. Мулло билан авомни фарқлай олмаган большовойлар ҳар қандай восита билан оммани тинчитишга, ўзига оғдиришга ҳаракат қилар эди. Рус большовойлари у ёқда турсин, умумоврупо аҳолисида "мақсад воситани оқлайди", деган тушунча бор. У хоҳ фоҳишалик, хоҳ қотиллик бўлсин фарқи йўқ. Лениндан то кейинги барча арбобларгача ана шу қоидани ўз ҳаётларига мазмун қилиб олганлар. Шу боис содда, сиёсатдан бехабар оддий косибу эшонни, ё ўзининг синалган ходими ёхуд Жумҳурият ва унинг раҳбарларини қонга ботириш улар учун ҳеч гап эмасди.

Қўқонда Туркистон Мухторияти ўрнатилиши арафасида Туркистонда аҳолининг барча қатламларининг вакиллари бирлашдилар. Мухториятни қурдилар. Икки ойдан сўнг у мажбуран, қонга ботирилиб тарқатилди. Салла, дўппига Дукчи эшон давридан бошланган адоват кучайди. Шўролар ҳокимиятининг айби билан вужудга келган мужоҳидлик ҳаракати авж олди. Мулло, эшон, жадидлар – тараққийпарварларни овлаш бошланди. Эшонзодалар у шаҳардан бу шаҳарга кўчиб, паноҳ излашга мажбур бўлдилар. Ана шундай изтиробли кунларда Қудратилла Қосимов қадрдон Тошкентга келиб уйланган бўлсада, сиёсатни яхши идрок этарди.

Шўроларнинг маккорона сиёсати, кутилмаган хурмача қилиқлари кўпгина кишиларни ҳайратга солгани, чекинишга мажбур қилгани аён эди унга. Шу боис Қудратилла Қосимов катта амалга интилмади. Инқилобий ишга аралашмади. Маҳалла-кўйнинг хоҳиши билан ўз маҳалладошларига оқсоқол бўлди. 1926 йилгача маҳалла иши билан куйманиб юрди. Аммо сиёсий босимдан чарчади, шекилли, шарт ариза бериб ишдан бўшади. Худо берган икки қиз, бир ўғилни боқиб, энг асосийси, шовинист, мустабид ҳукуматнинг дасисаларига илиниб қолмаслик учун деҳқончилик билан шуғулланди. Эътиқодли киши учун бундан фойдали иш йўқ. Сен ерни боқасан, парвариш қиласан, ер сени тўйдиради, боқади, парваришлайди.

Аммо кимлардир бунга ҳам халақит берди. Ҳукумат ишида бўлмаганлар сусиалитик қурилиш ёки маданият фронти қочоғи (дизертир) деб эълон қилинадиган бўлди. Шу боис у 1929 йили ҳаммомга хазиначи бўлиб жойлашди. 1930 йили "Динамо" магазинида сотувчи бўлиб ишга кирди. Фақир киши панада, деганларидек ўзини шундоқ тутишга мажбур эди. Чунки Андижон, Наманган ва бошқа жойлардан келган авлодлар, ота қадрдонлари бўлмиш закий аллома кишилар ҳовлига бот-бот келиб туришар, НКВД айғоқчилари улар ортидан кўланкадек эргашиб юришарди. У буни зоҳирий ва ботиний кўз билан кўриб турарди. Ҳатто заифаси Холпошшахон ая ҳам буни астойдил ҳис қилар, ўша дили пок, ўзи пок меҳмонларнинг кимнингдир айби билан дом-дараксиз кетишларини истамас, буни болалари ва завжасига баъзан гап орасида бир нозик ишора билан сездирарди. Аммо у бирон чора кўриш, у зотларни пўлат зирҳдек иҳота қилишга ожиз эди. Айниқса, 1929 йили Ҳамза ўлими баҳонасида аҳли динга бошланган тажовуз куч олди. Ахир уларнинг ҳовлисига тез-тез келиб, ўзи ва амакилари билан атрофи гулзор супада қизғин суҳбат қурувчи, дунёга донғи кетган Мунаввар қоридек буюк инсонни ҳам ҳибсга олишганини унутиб бўладими! 37-йил эса эл бошига катта кулфат келтирди. Ўзбек, қозоқ, қирғиз, тожикнинг не-не фарзандлари "халқ душмани" деб аталмади. Акмал Икромов, Файзулла Хўжаев, яъни Масковнинг ўзи давлат тепасига қўйиб қўйган кишилар шаънига ҳам тамға босилди-ку!

Ов!!! Бу дунёнинг ишлари қизиқ. Бир қарасанг ов, яна бир қарасанг телбаликка ўхшайди. Қадим замонда ўтган шоирлардан бири: "Бу дунё аслида бир жунундир, аммо бу жунун дорулфунундир", деган экан. Қудратилла Қосимов ҳам овни жуда севар эканлар. Уларнинг аллома қизлари Марфуахон опанинг сўзларига қараганда дадалари жуда мерган эканлар. Осмони фалакда учиб кетаётган қушни қулатар эканлар. Овчи този нишонни қанотидан тишлаб олиб келаркан. Шундай сервавқ овларнинг бирида Г.Михеев деган шахс билан таниш бўлиб қолади, чамаси. Ов ва мусофирчиликнинг кўзи кўр бўлади. Ҳамсоянг кимлигини дарҳол илғай олмайсан киши.

Офтобда қатиқ талашмай дўст бўлолмайсан киши. Аммо жосуснинг тил учида боли, енгида заҳарли ханжари ҳозир туради. Овда ҳам, бовда ҳам оғирингни енгил қилади, энг оғир, энг ғамли, энг серташвиш онларда бебозон, маъқулгина меҳрибонингга айланади.

Михеевнинг ниқоби дарҳол йиртилмади. У соддадил овчи дўстининг дардини хотиржам тинглади.

Михеев дўстига яна савдо соҳасидан иш топиб берди. Аммо манзил узоқ - Ашхободда, фақат НКВДнинг қарамоғида. Тинчгина жой, бунинг устига ҳозирги тўс-тўполондан бироз нарироқда юрасан, киши. 1937 йили Ашхободга Бобур сўзи билан айтганда, "оёғи етганча" кетди. НКВДга қарашли магазинда сотувчилик қилди. 1939 йилда Тошкентга қайтиб келиб яна шу ташкилотга қарашли дўкончада мудир бўлиб ишлади. Оғир даргоҳнинг иши ҳам оғир, нони ҳам қаттиқ. Охири бу ишда узоқ ишлашга кўзи етмади, шекилли, "Тўқимачилик комбинати"га шогирд сифатида ишга кирди, бир неча ойдан кейин уста (мастер) ёрдамчиси бўлди.

Ёши қирқдан ошган одамга чанг-тўзонли жойда устанинг ёрдамчиси бўлиб ишлаш оғир, албатта. Очиқ ҳавода юриб ишлашга ўргангани учун 1941 йил январь ойида Ўзбекистон Фанлар академиясига қарашли зоология секторида хўжалик ишлари бўйича лаборант тариқасида иш бошлади. Ҳар ҳолда олимлар орасида ишлаш осон. Август ойининг охирига бир кун қолгунча шу ердан жилмади. 30 август куни НКВД ходими Исаев унинг уйига тўсатдан кириб келди ва тинтув ўтказди. Уйдан Қудратилла Қосимов ишлаган жойлардан олинган ҳужжатлардан бошқа ҳеч нарса топа олишмади.

- Мен йигирма ёшда эдим ўшанда. Улар уйимизга дабдурустдан кириб келишди. Ордерни кўрсатиб, тинтув бошлашди. Онамларга тегишли қимматбаҳо либослар ва бошқа ноёб буюмларни олиб чиқиб кетишди, - дейдилар Марфуахон опа ғамгин ҳолда, ўша кунларни кўз олдиларига келтириб.

Мол кетса, кетсин – жон кетмасин. Она-болаларнинг кўнглидан шу ўй жой олган эди, аммо юракда қандайдир нохуш туйғу ҳукмрон. Уйдан, оила бағридан бутун бошли бир одамни, энг азиз дадаларини юлиб кетишаяпти-ку, чидаб бўладими, ахир. Ҳали оқ-қорани танимаган чамаси ўн яшар укаси Ҳабибуллохон жовдираб қолди. Узуккун...-кун ботгунча, яна тонг отгандан кун ботгунча эшик пойлашди. Аммо эшикда севимли сиймо кўринмасди. Болаларининг тушларига кирар, ўзи ҳам болаларини тушида кўрарди.

- Уни гоҳ кундузи, гоҳ кечаси ярим тунда сўроққа олиб келишарди. Калтаклана-вериб тери-ю сўнгак бўлиб қолган. Тинка-мадори қуришига қарамай ўзини мардонавор тутарди. Савол ҳамон ўша-ўша: "Сен шўро ҳукуматига қарши ташвиқот олиб боргансан. Ғалабамизга шубҳа билан қарагансан".

- Булар бари беҳуда гаплар. Мен бунақа гапларни айтмаганман. Юзлаштиринг, кимга айтибман?!

- Керак бўлса, юзлаштирамиз.

Савол: "Энг яқин кишиларингиз, дўстларингиз ва яқинларингиз ким?"

Жавоб: "Менинг ҳеч қандай яқин дўстларим ва танишларим йўқ. Менинг алоқа қилиб турадиган қариндошларим бор: Обидов Шарафхон узоқ қариндошим, Шодмонов Наим аёлимнинг синглисининг ўғли ва узоқ қариндошим Мақсудов Саид.

- Сизга Обидов, Мақсудов ва Шодмоновларнинг аксилинқилобий миллатчилик фаолияти ҳақида нималар маълум?

- Менга Обидов, Мақсудов ва Шодмоновларнинг аксилинқилобий фаолияти ҳақида ҳеч нарса маълум эмас.

Архив фотоси

Гоҳ лейтенант Акжигитов, гоҳ сержант Азизов ва бошқалар беш ой тергов қилишди. Шу иш бўйича маҳбус Умар Раҳимов, электромонтёр Мели Расулматов, ЎзФАН ходими Обидов Шароф сўроқ қилинади, айбланувчи билан юзлаштирилади. Аммо на гувоҳлар ва на терговчилар Қудратилла Қосимовни айблай олишди. Гувоҳлар юзма-юз учрашувда мажбуран кўрсатма бераётганлиги сезилиб қолганди. Терговчилар лол. Аммо қандай бўлмасин Қосимовни йўқ қилиш уларнинг зиммасидаги асосий вазифа. Шу боис улар жўнгина хулосага келадилар: "Қосимов ушбу иш бўйича ўзини айбдор деб тан олмади, аммо ишдаги кўрсатмалар ва материаллар билан етарли фош қилинади" (36463 рақамлик "Жиноий иш", 101-бет орқаси).

Ана шу чала-чулпа фикр билан СССР Ички Ишлар Халқ Комиссарлигининг 1941 йил 21 ноябрда қабул қилинган №1613 рақамли буйруғига асосан "иш" СССР Ички Ишлар Халқ Комиссарлиги қошидаги "Махсус кенгаш мажлиси" ихтиёрига юборилади. Айблов хулосасида "Қудратилла Қосимов олий жазо – отувга ҳукм этилсин, шахсан унга тегишли мол-мулк мусодара қилинсин", дейилади. Сержант Азизов, кичик лейтенант Василяк, капитан Мартиненко хулосани ёзаётганда, ҳукм чиқараётганда қандай буйруқ ва кўрсатмага амал қилишган, ёлғиз ўзларига маълум. Ахир ҳуқуқшунослик ва тергов амалиётида бирор шахсни айбдор қилиш учун уни гуноҳига иқрор қилиш керак-ку? Қосимов эса қўйилган айбни очиқдан-очиқ инкор қиляпти. Қани адолат? Ана шунда Афандининг "адолат қоп-да!" дегани беихтиёр хотирага келади. Кишини гумон билан мажруҳ қилиш, йўқотиш собиқ тузумга хос хусусият.

СССР Ички Ишлар Халқ Комиссарлиги қошидаги Махсус кенгаш мажлисининг 1942 йил 17-22 январь куни ўтган мажлиси якуни янада даҳшатлироқ.

"12-М Протоколдан кўчирма"

Эшитилди

45.Иш No36463/Ўзб.ССР ИИХК Қосимов Қудрат, унинг ўзи Қудратиллани айблаш бўйича, 1897 й. т., Тошкентлик, ижтимоий келиб чиқиши ва ижтимоий аҳволига кўра йирик эшон, қулоқ хўжалиги йўқ қилинган ва сайлаш ҳуқуқидан маҳрум қилинган, ўзбек, СССР фуқароси

Қарор қилинди

Қосимов Қудрат, унинг ўзи Қудратилла антисовет ташвиқоти учун – ОТИЛСИН. Шахсий мол-мулки мусодара қилинсин."

Сир очилди, қаранг, деҳқон, сотувчи, уста ёрдамчиси, хўжалик ходими бўлиб тўғри юрган одамни "йирик эшон", "антисовет ташвиқоти" олиб борганликда айблашмоқда. Советларга қарши бўлиш учун шу кифоя экан. Бинобарин, асл мақсад ўзбек миллатининг зиёли, халқни бошқара оладиган қатламини йўқотиш. Бу фикр 30-40-50-йилларда ноҳақ қамалган ва отилганлар таржимаи ҳолида кўзга яққол ташланади. Зеро, 1942 йил, 9 февраль куни қатл этилган Қудратилла Қосимов машҳур Саидқосимхон ва Абулқосимхон эшонларнинг авлодларидан ягона вакил эмас. Маъдалихон қози, Носирхон тўра, Қодирхон тўра, Омил Одилий, Аҳад Одилий, Шароф Обидов, Акмал Обидов, Наимхон Шодмонов ва бошқалар ноҳақ шаҳид кетдилар.

Қудратилла Қосимовнинг катта қизлари Марфуахон опа фан номзоди, кўзга кўринган кимёгар олима, педагог, ўртанчалари Мансубахон савдо ходими, ўғиллари Ҳабибуллахон Қосимов геолог олим, педагог, халқ академиясининг мухбир аъзоси бўлиб етишди. Марфуахон опа ва Ҳабибуллахон ака билан суҳбатлашган киши уларнинг турли соҳаларга оид билимлари билан танишиб ҳайрон қолади. Худо берганини бандаси ола олмас экан, деган хулосага келади, беихтиёр.

Айтмоқчимизки, қаттол тузум Қудратилла Қосимовнинг умрини қисқартирса-да, дилидаги орзу-армонларини йўқ қила олмади. Унинг орзулари фарзандлари, набира-абиралари фаолиятида кўзкўз бўляпти. Бинобарин, у ўлган эмас, барҳаётдир.

Дунё тескари келса эл бошига иш тушар. Ота ўғлини, ўғил отани, она қизини, қиз онасини тан олмас кунларнинг ўтиб кетгани рост бўлсин. Авлодлар чироғи сира ўчмасин.

СИЙМОЛАР

МОЗИЙДАН САДО

"Аждодлар ёди" кўрик–танлови яна давом этади

Қаттол замон тиғи вақти-вақти билан маънавият аталмиш дарахт шохларини кесиб турди. Жангу жадаллар маънавият аталмиш дарахтни таг-томири билан қўпормоққа уринди. Баъзи ҳолларда бунга эришилди ҳам. Аммо дарахт илдизлари тарих аталмиш замин бағрига сингиб кетганлиги, уни буткул йўқотиб бўлмаслиги хаёлга келмади. Вақт ўтиб илдизлар жонли эканидан дарак берди. Ундан ниҳоллар униб чиқа бошлади. Маънавият соҳасида кечаётган бугунги жараён, амалга оширилаётган бугунги ҳаракатларни мана шу ниҳолларга менгзаш мумкин.

Ўзбекистон Республикаси "Тасвирий ойина" ижодий уюшмаси, Ўзбекистон Бадиий Академияси, Ёзувчилар уюшмаси, Маънавият ва маърифат жамоатчилик маркази томонидан халқимиз тарихида жасорати ва матонати, ақлу заковати билан ном қолдирган Спитамен, Широқ, Тўмарис, Муқанна, Маҳмуд Торобий, Темур Малик каби сиймоларнинг образларини яратиш борасида "Аждодлар ёди" кўрик-танловининг ўтказилиши ва унинг якуний натижалари ҳам миллий ва маънавий қадриятларимизни тиклаш борасида салмоқли ишлар амалга оширилаётганидан дарак беради.

"Аждодлар ёди" кўрик-танлови ўтказилар экан, у орқали ватан, юрт, миллат, халқ манфаати дея жангу-жадалларда умри ўтган аждодларимиз сиймоси ёрқин гавдалантирилган санъат асарлари хазинасини янада бойитиш назарда тутилган эди. Кўрик-танлов ҳайъати аъзолари танловга юборилган санъат асарларини синчиклаб кўздан кечиришар экан, маънавиятимиз хазинаси янги асарлар билан бирмунча бойиганининг гувоҳи бўлишди. Улар ёзувчи Асад Дилмуроднинг "Маҳмуд Торобий" романини, шоир Усмон Қўчқорнинг "Широқ" ривоят-достонини, рассомлар Зайниддин Фахриддиновнинг "Муқанна", Ориф Мўйдиновнинг "Маҳмуд Торобий" асарларини анча юқори баҳолашди. Тилга олинган асарлар муаллифлари моддий ва маънавий рағбатлантирилди.

Асад Дилмуроднинг ушбу янги асари хусусида филология фанлари доктори Наим Каримов шундай дейди: "...Асад Дилмуроднинг янги романи мўғул истилочиларига қарши мардона курашган ва ўзбек халқининг миллий озодлик учун олиб борган кураши тарихида порлоқ из қолдирган Маҳмуд Торобийга бағишланган...

Маҳмуд Торобий қўзғолони тўғрисида тарихий манбаларда қанчалик мукаммал маълумот бўлмасин, ҳатто бу мавзуда Ойбекнинг опера-либреттоси ва драматик достони яратилган бўлмасин, Асад Дилмурод ўзининг Маҳмуд Торобийсини кашф этишга, унинг машаққатли ҳаёти ва курашини кўрсатишга ва тасвир этган ҳақиқатига китобхонни ишонтиришга ҳаракат қилган...

Маҳмуд Торобий сингари тарихий сиймолар ҳақидаги асарнинг аҳамияти уларнинг бугунги кунга ҳамоҳанглиги ва бугунги идеалларга хизмат қилиши билан белгиланади. Шу маънода асар ёш авлодда ватанпарварлик туйғусини тарбиялаш, миллий истиқлол ғояларига садоқат руҳини ўстиришдек хайрли ишга хизмат қилади, деб умид қиламиз".

"Жаҳон адабиёти" журналининг бош муҳаррир ўринбосари, кўрик-танлов ҳайъати аъзоси Мирпўлат Мирзо Усмон Қўчқорнинг "Широқ" ривоят-достони аҳамиятини шундай эътироф этди: "Усмоннинг "Широқ" ривоят-достони янги асар. У қадим мозийда содир бўлган, лекин бизнинг замонга ривоят тарзида етиб келган қаҳрамонликни ҳикоя қилади.

Асарнинг ютуғи унинг ишонарли қилиб битилганида, тилининг соддалигида, ширасида, халқоналигида.

"Широқ" ривоят-достони ёш авлодни Ватанга муҳаббат руҳида тарбиялашга хизмат қилади. Уларни жасоратга, қаҳрамонликка даъват қилади. Мазкур достон бугунги кун ўзбек шеъриятининг етук асари сифатида кўпчилик томонидан эътироф этилишига ишонаман".

Кўрик-танлов ниҳоясига етди. Аммо кўрик-танлов хусусидаги фикрлар ниҳоясига етгани йўқ. Мавзунинг долзарблигини, тарих қатида ҳали не-не сир-синоатлар яширинганини, уларни бор бўйича авлодларга кўрсатиш зарурлигини эътиборга олиб ҳайъат аъзолари ушбу кўрик-танловни 2001 йилгача, Мустақиллик байрамининг ўн йиллигигача давом эттиришни мақсадга мувофиқ, деб топди.

Шундай қилиб, жамоатчилик ва ҳайъат аъзоларининг фикрини инобатга олган ҳолда "Аждодлар ёди" кўрик-танлови келгуси йилларда саноқлигина тарихий шахслар билан чекланмайди.

2000 йилда "Аждодлар ёди" кўрик-танловининг рағбатлантирувчи якуни ўтказилади. 2001 йилда эса танловга умумий якун ясалади.

Шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, республика "Аждодлар ёди" кўрик-танловига асарлар биз ўйлаганимиздан кўра кам тушди. Телевидение, кино каби оммавий ахборот воситаларининг баъзилари умуман қатнашмади. Ваҳоланки, матбуотнинг турли соҳаларида хизмат қилаётган журналист, адиб, шоир, кинорежиссёрларнинг имкониятлари биз ўйлагандан ҳам юқори. Келгусида бўладиган кўрик-танловимизга улар ҳам ўзларининг энг сара асарлари билан қатнашади деб умид қиламиз. Чунки уларнинг асарлари ўсиб келаётган ёш авлод кўнглида илдиз отиб дарахтга айланиши, кун келиб эса дарахтлар мева бериши аниқ.

Ойгул УБАЙДУЛЛА қизи,
шоира

СОҒЛОМ АВЛОД

"МАККОР" ХАСТАЛИККА ҚАРШИ ЧОРА БОР

Сил оғир дард, лекин уни даволаш, унга қарши курашиш ўз қўлимизда

Абдувоҳид СОДИҚОВ,
2-ТошМИ профессори,
тиббиёт фанлари доктори

Бу касалликнинг ер юзида энг кенг тарқалган экани ҳам унинг тўғри маънодаги маккорлигидан далолат беради. Турли мамлакат ҳукуматлари, халқаро ташкилотлар, мутахассислар, олимлару халқ табиблари уни йўқотиш, унга барҳам бериш, уни даволаш чора-тадбирларини тинимсиз излашади, саъйи-ҳаракатлар қилишади, маккорнинг кучини қирқиш, уни таг-туги билан йўқотиш эса, афсуски, инсониятга ҳали-ҳамон насиб этмай турибди. Албатта, бу мулоҳазалар одамнинг касаллик олдидаги ожизлигини намойиш этмаслиги керак. Зеро, инсоннинг ақл-заковати туфайли жуда кўплаб оғирдан-оғир хасталикларга қарши курашиш чоралари излаб топилган.

Табобатчилик илми соҳиблари Роберт Кохнинг исм-шарифи тилга олинган жойда сил касаллиги ҳақида сўз бораётганини яхши билишади. Бундан аксарият оддий одамлар ҳам хабардор десак янглишмаймиз.

Тарихдан. Немис олими Роберт Кох 1882 йили дунё табобатчилик оламида улкан кашфиёт яратди – у сил касаллигини келтириб чиқарувчи микробни аниқлади. Ушбу кашфиёт туфайли силга қарши кураш, унинг олдини олиш, касалликни даволаш чоралари топила борди.

Келиб чиқиш сабаблари. Тўғри, силни келтириб чиқарувчи сабаблар кўп бўлиши мумкин, лекин мутахассисларнинг аниқлашича, сил шу касаллик билан оғриган ҳайвон ва парранда гўшти ёки сутини истеъмол қилиш орқали кўпроқ келиб чиқади. Касалликни тарқатувчи бошқа бир манба, бу – сил билан оғриган бемор. Сил билан хасталанган бемор аксирганида, йўталганида балғам ва сўлак зарралари икки қулочгача масофада тарқайди. Тасаввур қилингки, мазкур томчилар таркибида юз минглаб сил таёқчалари "яшириниб" ётади. "Пусиб" ётган сил таёқчалари бир неча соатгача ҳавода йўқолмайди ва ўша жойда бўлган соғлом кишининг нафас йўллари орқали унинг организмига кириб олади.

Касаллик ташувчи бу ёвуз таёқчалар ҳавода ҳам тезда тарқаб кета қолмайди, мисол учун, қуёш нури тушмайдиган хонада улар икки ойгача сақланиши мумкин, 30 даража совуққа ҳам дош беради, шу аснода сил микробини тарқатувчи бир бемор кам деганда 15-20 кишига касалликни юқтириб улгуради. Ҳавога тарқаган микробни йўқотиш шунчалик қийинми, деган савол туғилиши табиий.

Сил таёқчасининг асосий кушандаси қуёш нури. Қуёш нури тиккасига тушган жойда микроб бир соатга қолмай қирилади. Ҳарорат 60 даражага етса - бир соатда, 100 даражага етса – бир минутда ўлади. Шу рақамларнинг ўзиданоқ ҳар ким ўзига яраша хулосалар чиқариб олиши лозим деб ўйлаймиз. Яъни, уй-жойларнинг кенглиги, ёруғ ва қуёшнинг тик нурларидан баҳрамандлиги саломатлигимиз учун жуда-жуда зарур шартлар эканини доимо ёдда сақламоғимиз керак.

Агар бу айтилганлар ташқи шартлар бўлса, касаллик юқишидан ички эҳтиёт чораси – организмнинг бақувватлигидир. Энг аввало ҳар ким ўз организмини муттасил чиниқтириш устида қайғурмоғи лозим, чекиш ва спиртли ичимликлар истеъмол қилишдан сақланиш, гиёҳвандлик ҳақидаку, гап ҳам бўлиши мумкин эмас! – ҳисоб-китобларга қараганда, бу каби "кайф" ишқибозларида сил касаллиги бошқалардагидан кўра 6-8 баробар кўпроқ учрайди. Санаб ўтилган омиллар нафақат сил, балки бошқа хасталикларга қарши иммунитетни ҳам емиради. Шунингдек, оқсил ва бошқа витаминларга бой таомлар билан озуқланишга эътибор қаратиш керак бўлади. Қандли диабет, ошқозон ва ўн икки бармоқ ичак яраси, асабий зўриқишлар, руҳий тушкунликлар ҳам силга катта йўл очади. Демак, кишилар бу томондан ҳам ҳушёр бўлмоқликлари даркор.

Даволаш ва даволаниш имкониятлари. Сил касаллигининг яширин кечиши ҳақида тўхталдик. Чиндан ҳам у қорин тифи, зотилжам, безгак, грипп, вирусли гепатит сингари яққол белгилари билан кечадиган хасталиклардан фарқли ўлароқ ғоятда яширин бошланади, аста-секин авж олади, шунинг учун ҳам уни сира иккиланмай "маккор" десак янглишмаймиз. Шу омил унга қарши даво чораларини ўз вақтида бошлашда қийинчилик туғдиради. Тўлақонли даволанмаслик оқибатида хасталик авж ола боради, ўпкадаги сил яллиғланиши, ўпка тўқимасининг йиринглаб емирилиши ва ниҳоят, кавак ҳосил бўлишига олиб келади. Беморда балғамли йўтал, кўкрак атрофида оғриқ, гоҳо қон туфлаш, ҳатто қон ташлаш кузатилади.

Беморнинг соғайиб кетиши, энг аввало, унинг ўзига бўлган ишончи, иродаси, сабр-қаноати ва албатта даволаниш чораларига қатъиян риоя қилишидир. Ҳозирги пайтда бу борада давлатимиз томонидан яратилган шарт-шароитлар мавжуд. Биргина мисолни келтирадиган бўлсам, бир неча йил муқаддам силни даволаш учун дори-дармон ниҳоятда етишмас эди, эндиликда эса фақат силга қарши ишлатиладиган 5-6 хил махсус туберкулостатик деб аталувчи дорилар қўлланилмоқда. Бу, Республика Соғлиқни сақлаш вазирлиги томонидан тўғри йўл тутилганлиги самарасидир.

Сил ҳақида сўз борганда, унинг профилактикаси, яъни олдини олиш чоралари ҳақида такрор-такрор гапирсак ҳам ортиқчалик қилмайди. Вилоятларнинг биридан пойтахтдаги олий ўқув юртига ўқишга келган талаба медицина кўригидан ўтмай юраверган, ётоқхонада яшаган. У тинкаси қуриш, йўталганида балғам ажраб чиқиш, кечалари терлашдан азобланган. Ҳарорати 37,5 – 38 даража атрофидан тушавермагач, шифокорга мурожаат қилишга мажбур бўлган. Текширишда эса талаба икки тарафлама силнинг яллиғланиши билан оғриганлиги аниқланган. Шифокорлар талабага зудлик билан касалхонага ётиб даволаниш зарурлигини айтишган, тегишли дори-дармонлар тавсия қилишган. Бироқ у ўз билганидан қолмай, турли туркана дорилар билан кифояланган, касалхонада ётмаган ҳам. Орадан вақт ўтган, бемор қон туфлай бошлагач, у яна мутахассис ҳузурига йиғлаб келган. Афсуски, унда икки тарафлама кавакли силнинг ривожланиш босқичи аниқланган.

Мана, энди, ўйлаб кўрайлик, бундан ким нима ютди? Беморми, унинг теварак-атрофидагиларми? Ахир касаллик бу қадар зўриқиб кетмаслиги ҳам мумкин эди-ку?! Унинг сабоқдошлари, ўқитувчилари, қолаверса, ўқув юрти мутасаддилари қаёққа қарашди? Ўз вақтида медицина кўригидан ўтказиш йўли билан бунақанги кўнгилсизликнинг олдини олишлари мумкин эмасмиди?!

Ҳаммаси мумкин, фақат ҳафсала, қунт, масъулият туйғусини унутмаслик керак, холос!

Соғлиқни сақлаш вазирлиги кенг кўламда ислоҳотларни давом эттирмоқда, биз шу соҳа мутахассислари – фтизиаторлар ўзимизнинг ҳам илмий, ҳам амалий, ҳам ташкилотчилик фаолиятимиз билан умумишимизга доимо ҳисса қўшмоғимиз керак деб ҳисоблайман. Зеро, биз юртимиз фуқароларининг соғлом авлод кишилари бўлишлари йўлида қайғурадиган касб эгаларимиз. Халқимизнинг соғломлиги, авлодларимизнинг саломатлигидан кўра улуғроқ мақсад бўлиши ҳам мумкин эмас.

Соф ўзбекона ҳайрат...

Тошкент шаҳар Юнусобод туманидаги "Зулмон-ота" хусусий фирмаси тугатилади.

Даъволар эълон чиққан кундан бошлаб бир ой муддат ичида қабул қилинади.

БОШҚОТИРМА

Тел: 133-69-45 Тузувчи: Нилуфар МИРҲОЖИЕВА

KROSSMARAFON 2000

КУПОН № 2

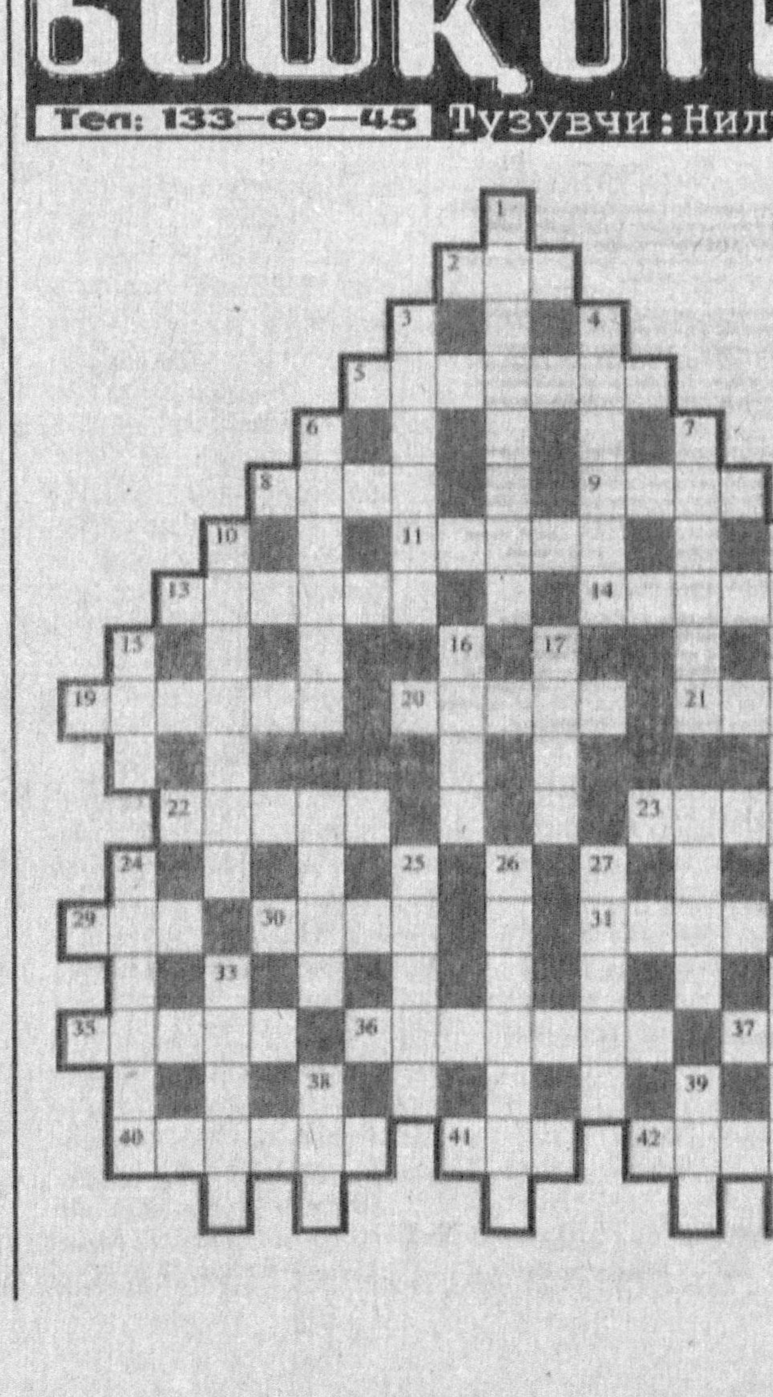

1.Шаҳар туманларидан бири. 2.Волида. 3.Сиёсий ҳамфикрларнинг тўпланишидан юзага келадиган тузилма, ташкилот. 4.Материклар сони. 5.Лойдан уриб қурилган девор. 6.Ўзбек тили лаҳжаларидан бири. 7.Сибирдаги дарёлардан бирининг номи. 8.Тотли пишириқ. 9.Жанубий-шарқий Осиёдаги бир давлат. 10.Эсдан чиқармоқ, хотирламаслик. 11.Тобелик, бўйсуниш. 12.Бир мумтоз шоир. 13.Британия қироллиги таркибидаги бир ҳудуднинг номи. 14.Камайтириш учун қўлланадиган математик амал ишораси. 15.Кўпчилик, умуман, ҳеч ким билиши керак бўлмаган нарса. 16.Каспийбўйи давлатларидан бирининг пойтахти. 17.Юриш, жанг маъноларини берувчи сўз. 18.Кучли ёғин натижасида содир бўладиган табиий офат. 19.Бутун эмас, йиртилган. 20.Вазият, аҳвол. 21.Медицина мутахассисликларидан бири. 22.Инсон аъзоларидан бир туркуми. 23.Аллоҳнинг яратувчилик сифати. 24.Хомаки нусха, бичим. 25.Кўролмаслик иллати. 26.Европа халқларидан бири. 27.Ҳайитнинг аввалги куни. 28.Пул "халтаси". 29.Маҳаллий америкаликлар қабилаларидан бири. 30.Кудурат, араз. 31.Ҳақини ҳалол қилиш, норози бўлмаслик. 32.Фикр ифодалайдиган энг кичик нутқ бирлиги. 33.Ўқувчиларнинг стол-стули. 34.Халта, қоп. 35.Қад, тананинг тузилиши. 36.Нафси ёмон. 37.Қошга, кўзга қўйиладиган безак. 38.Оқиллардаги устун унсур. 39.Инсон аъзоси. 40.Бошқача, ўзгаларга ўхшамаган, фавқулодда. 41.Йил фасли. 42.Отадан улуғ киши, кутиб олинувчи.

Жавобларингизни кутамиз! Улар 2 ҳафта муддат ичида қабул қилинади! Купонни ҳам қирқиб жўнатишни унутманг!

ОМАД СИЗГА, АЗИЗ МУХЛИСЛАР!!!